

Cahier 2009-1

De Stop-reactie

Een planevaluatie

**A.M. van der Laan
R. Kea
C. Verwers
m.m.v. L. Vervoorn**

**Wetenschappelijk Onderzoek-
en Documentatiecentrum**

Exemplaren van deze publicatie kunnen schriftelijk worden besteld bij

Bibliotheek WODC, kamer TN-3A03
Postbus 20301, 2500 EH Den Haag

Fax: (070) 370 45 07

E-mail: l.h.bosma@minjus.nl

Cahiers worden in beperkte mate gratis verspreid zolang de voorraad strekt

Alle nadere informatie over WODC-publicaties is te vinden op Justweb en op www.wodc.nl

Inhoud

Samenvatting	1
1 Inleiding	5
1.1 De Stop-reactie	5
1.2 Doel- en vraagstelling	8
1.3 Methode van onderzoek	12
1.5 Leeswijzer	13
2 Handboek en literatuur	15
2.1 Doelgroep, doelen en beoogde resultaten	15
2.2 Theoretische onderbouwing	17
2.3 Werkwijze en aanpak	20
2.4 Concluderend	23
3 Interviews met experts	25
3.1 Doelen en beoogde resultaten	25
3.2 Theoretische onderbouwing	27
3.3 Samenvatting	30
4 Beantwoording van de onderzoeksvragen	31
4.1 Doelgroep en doelen	31
4.2 Theoretische onderbouwing	33
4.3 Werkwijze, aanpak en context	36
5 Slot	39
5.1 Discussie	39
5.2 Tot slot	43
Summary	45
Literatuur	49
Bijlagen	
1 Begeleidingscommissie	53
2 Vragenlijst planevaluatie Stop-reactie	55
3 Een eerste verkenning van veelbelovende interventies bij twaalfminners	57

Samenvatting

Inleiding

In Nederland kan een kind onder de twaalf jaar niet strafrechtelijk worden vervolgd. De rapportage van de 'Commissie van Montfrans' uit 1994, leidde ertoe dat delinquent gedrag van twaalfminners onder de aandacht kwam. In 1997 volgde daarop de Notitie 'Kinderen en criminaliteit' met de aanbeveling om voor twaalfminners die een Halt-waardig delict plegen, een equivalent van de Halt-aanpak te ontwikkelen. Dit resulteerde in een vrijwillig aanbod aan ouders van kinderen onder de twaalf jaar die zich schuldig hebben gemaakt aan een licht strafbaar feit, de zogenoemde 'Stop-reactie'.

Sinds 2001 is de mogelijkheid om naar de Stop-reactie te verwijzen officieel ingevoerd; sinds april 2005 is hierbij ook sprake van een landelijk uniforme werkwijze, vastgelegd in een Handboek Stop-reactie. Omdat over de effectiviteit van de Stop-reactie na invoering van de uniforme methodiek niets bekend is, heeft de Directie Justitieel Jeugdbeleid (DJJ) van het ministerie van Justitie het WODC gevraagd de Stop-reactie te evalueren.¹

De Stop-reactie heeft als algemeen doel het voorkomen van recidive, en richt zich daarbij specifiek op het veranderen van gedrag en houding. Omdat kinderen onder de twaalf jaar niet strafrechtelijk vervolgd kunnen worden, en er dus formeel gezien geen sprake is van crimineel gedrag, kan de Stop-reactie als een reactie tussen het strafrecht en de jeugdzorg gezien worden. De Stop-reactie kan worden opgevat als een (*justitiële*) *gedragsinterventie* voor crimineel gedrag (of breder voor antisociaal gedrag).

De evaluatie van de Stop-reactie wordt hier bestudeerd vanuit de evaluatieketen van justitiële interventies en vanuit een jeugdzorgkader over de doeltreffendheid van (niet-justitiële) jeugdinterventies. Beide kaders gaan uit van de algemeen werkzame factoren voor effectieve interventies uit de What Works benadering en vullen elkaar aan. Een evaluatieketen van interventies voor daders bestaat uit een plan- en procesevaluatie en een effectmeting. Met de 'planevaluatie' wordt onder meer inzicht verkregen in de interventietheorie; met de 'proces-evaluatie' in de procesmatige wijze van uitvoering van de interventie. Als daaruit blijkt dat aan de nodige randvoorwaarden is voldaan, kan worden overgegaan tot de vraag in hoeverre de interventie ook effectief is in termen van recidivevermindering.

Deze deelstudie beperkt zich tot de planevaluatie van de Stop-reactie. De bevindingen worden afgezet tegen een 'effectiviteitladder' afkomstig uit de jeugdzorg waarmee wordt vastgesteld of de Stop-reactie 'in potentie effectief' (eerste trede) of 'veelbelovend' (tweede trede) kan zijn. Het onderzoek sluit aan bij een zogenoemd praktijkgestuurd effectonderzoek naar jeugdinterventies.

In dit rapport wordt verslag gedaan van een eerste deelonderzoek in de evaluatie van de Stop-reactie, de planevaluatie. Het doel is inzicht te verschaffen in de *theoretische* onderbouwing van de Stop-reactie en de bekendheid daarmee in de praktijk. De centrale vraagstelling van het onderzoek is 'In hoeverre kan de

---

¹ In deze samenvatting worden geen literatuurverwijzingen gegeven, zie daarvoor het rapport.

Stop-reactie in theorie als een doeltreffende interventie worden beschouwd voor de betreffende doelgroep (twaalfminners) gegeven de algemene doelstelling (recidivereductie) en de specifieke doelen (bewustwording, opvoedingsondersteuning, signaalfunctie en gedragsverandering)'.

De onderzoeksvragen zijn afgeleid uit de algemeen werkzame factoren voor interventies zoals geformuleerd in de What Works benadering. Nagegaan wordt:

- In hoeverre de doelen en doelgroep nauwkeurig zijn omschreven.
- Op welke risico- en beschermende factoren de interventie zich richt.
- Welk veranderingsmodel wordt gebruikt om de risico's aan te pakken en of er een theoretische en empirische onderbouwing is.
- Of er een duidelijk beschreven werkwijze voorhanden is.

Methoden van onderzoek

Er is gekozen voor een kwalitatieve benadering. De beschikbare literatuur over de Stop-reactie is bestudeerd, er zijn twee semi-gestructureerde interviews met beleidsmedewerkers van Halt-Nederland gehouden en er is een digitale enquête afgenomen onder alle 42 Halt-bureaus, met een respons van bijna 90% (N=37). Vervolgens zijn bij 20 Halt-vestigingen semi-gestructureerde interviews met Halt-medewerkers gehouden, waarin een verdieping is verkregen van de informatie uit de digitale enquête. De informatie uit de digitale enquête wordt in deze planevaluatie niet gebruikt omdat de interviews overlappende en meer verdiepende informatie hebben opgeleverd.

Resultaten

De Stop-reactie voldoet op enkele punten wel aan de algemeen werkzame factoren voor interventies, maar op essentiële onderdelen wordt niet aan deze criteria voldaan. Met name ten aanzien van de theoretische en empirische onderbouwing van een veranderingsmodel en de gerichtheid op risico- en beschermende factoren is de reactie onvoldoende onderbouwd.

I Doelgroep en doelen

De Stop-reactie is bedoeld voor twaalfminners, zonder expliciet een leeftijds- ondergrens aan te geven. Het handboek stelt dat er geen leeftijds- ondergrens bestaat, maar dat in het geval dat het kind 8 jaar of jonger is, de Stop-reactie alleen met de ouders wordt uitgevoerd.

Het algemene doel betreft volgens het handboek 'recidivevermindering'. Dit hoofddoel is uitgewerkt in specifieke doelen, zoals 'opvoedondersteuning', 'signaalfunctie', 'vindplaats voor kinderen met (psychosociale) problemen' en 'gedragsverandering'. De experts onderschrijven deze doelen niet volledig. Het merendeel heeft vooral verwachtingen van de specifieke doelen 'opvoedondersteuning', 'een signaal afgeven aan het kind' en 'vindplaats'. De doelen worden in de praktijk niet gemeten, maar sommige doelen worden wel meetbaar geacht.

II Theoretische onderbouwing

Volgens het handboek Stop-reactie wordt het algemene doel van recidive- vermindering bereikt met vier specifieke doelen. Er worden enkele algemene wetenschappelijke aannames beschreven over de relatie van enkele specifieke doelen met delinquentie, maar in het handboek wordt de vraag 'waarom' de Stop-reactie zou werken (i.e. wat de werkzame bestanddelen zijn, op welke

risicofactoren en beschermende factoren men zich richt en wat de empirische onderbouwing is van de gebruikte materialen) nauwelijks theoretisch en empirisch onderbouwd. De Stop-reactie is volgens de experts vooral ontwikkeld in de praktijk en niet op basis van theoretische en empirische onderbouwing.

III Werkwijze en aanpak

De werkwijze van de Stop-reactie is gedetailleerd beschreven in het handboek. De experts merken hierbij wel op dat meer tijd en betere middelen nodig zijn om écht iets aan te pakken of te veranderen. Op dit moment zien zij de middelen als ontoereikend om echte gedragsverandering en/of recidivevermindering te bewerkstelligen.

Conclusies

Om de doeltreffendheid van de Stop-reactie op basis van een planevaluatie vast te kunnen stellen, is nagegaan in hoeverre de reactie voldoet aan algemeen werkzame factoren voor de werking van interventies zoals een duidelijke omschrijving van de doelgroep en doelen, een theoretische en empirische onderbouwing van het veronderstelde veranderingsmodel, de risico- en beschermende factoren waarop de interventie zich richt en een duidelijk beschreven werkwijze voor de uitvoerders. We kunnen op grond van de resultaten concluderen dat de Stop-reactie niet ‘veelbelovend’ kan worden genoemd, omdat vooralsnog onvoldoende is beschreven wat het veranderingsmodel is dat ten grondslag ligt aan de interventie. De Stop-reactie is ten hoogste ‘in potentie effectief’ te noemen omdat doelgroep en doelen zijn beschreven evenals de werkwijze voor uitvoerders. Wel zijn hierbij de nodige nuanceringen te maken:

- Onduidelijkheden over de doelgroep vragen om een meer nauwkeurige omschrijving en moeten nader worden onderzocht in de procesevaluatie.
- De algemene doelstelling recidivevermindering en het specifieke doel gedragsverandering zijn te hoog gegrepen. Verder is onduidelijk of de Stop-reactie zich richt op risico- en beschermende factoren die bij twaalfminners de kans op een criminele carrière vergroten. Ook ontbreekt een duidelijk (theoretisch onderbouwd en empirisch gefundeerd) veranderingsmodel waarmee duidelijk wordt hoe de (sub)doelen gehaald kunnen worden.
- De gebruikte leermaterialen bij de Stop-reactie zijn duidelijk omschreven, maar het is onduidelijk of deze effectief zijn voor de gestelde doelen omdat onderbouwing ontbreekt. Daar komt bij dat een aantal experts aangeeft dat de beschikbare materialen onvoldoende toereikend zijn om binnen de tijd van de Stop-reactie écht risicofactoren te kunnen aanpakken.

Het ter discussie stellen van het algemene doel ‘recidivevermindering’ en het specifieke doel ‘gedragsverandering’, roept de vraag op of de overige doelen van de Stop-reactie (‘opvoedondersteuning’, ‘signaalfunctie’ en ‘vindplaats’) aansluiting vinden bij een preventieve benadering. We concluderen dan ook dat deze specifieke doelen inderdaad aansluiten bij de doelen van een preventieve (niet-justitiële) jeugdinterventie te weten ‘informatie verstrekken’, ‘signaleren’, ‘doorverwijzen’, ‘lichte pedagogische hulp’ en ‘coördinatie van zorg’. Dit betekent echter niet dat hiermee de Stop-reactie wel als een in potentie effectieve preventieve jeugdinterventie kan worden aangeduid. Of de Stop-reactie nu als een gedragsinterventie voor jonge daders wordt opgevat of als een preventieve interventie, de criteria die gelden voor effectieve interventies zijn dezelfde. Dit

betekent dat ook als de Stop-reactie wordt gezien als preventieve interventie, theoretische en empirische onderbouwing noodzakelijk zal zijn, voordat verdere uitspraken over de doeltreffendheid van de Stop-reactie kunnen worden gedaan.

Tot slot

We concluderen dat zowel beleid als uitvoeringsorganisatie zich primair de vraag moeten stellen wat precies de doelstelling is van de Stop-reactie. Is het enkel een reactie vanuit de samenleving op het plegen van delicten door een twaalftminner of beoogd men ook herhaling in de toekomst te voorkomen door middel van een (preventieve) interventie? Het voorkomen van recidive en het teweegbrengen van gedragsverandering lijkt ons gezien de beschikbare tijd en middelen voor de Stop-reactie, en het ontbreken van een theoretische onderbouwing vooralsnog niet haalbaar.

Indien men voor de doelgroep delictplegende twaalftminners een interventie wil inzetten als een (preventieve) interventie dan is het evident dat daarbij gebruik wordt gemaakt van 'evidence based' bevindingen. Ongeacht welke doelstelling men voor ogen heeft, is het voor een beoordeling van de doeltreffendheid van een (preventieve) interventie nodig om voor de betreffende doelgroep een theoretische en empirische onderbouwing te formuleren waarin een veranderingsmodel wordt geëxpliciteerd samen met de te beïnvloeden factoren die worden aangesproken. Aanknopingspunten daarvoor kunnen worden gevonden in de (inter)nationale literatuur over preventieve interventies voor twaalftminners. Hierbij dient gelet te worden op het feit dat uit (inter)nationale literatuur naar voren komt dat de impact van de risico- en beschermende factoren op anti-sociaal en delinquent gedrag per ontwikkelingsstadium kan verschillen. Een interventie die succesvol is gebleken voor de ene leeftijdsgroep, zal dus niet zomaar succes hebben bij een andere leeftijdsgroep.

1 Inleiding

In Nederland kunnen kinderen die jonger zijn dan twaalf jaar niet strafrechtelijk worden vervolgd. Vanuit de gedachte dat het morele besef bij twaalfminners nog niet zodanig is ontwikkeld dat ze afdoende onderscheid kunnen maken tussen goed en kwaad (Grapendaal, 1996; Bol, 1999), worden zij niet verantwoordelijk gehouden voor eventuele delicten die ze plegen. Er is wettelijk nog geen sprake van verwijtbare schuld.

Sinds 2001 is het echter wel mogelijk kinderen jonger dan twaalf jaar die lichte delicten plegen naar de 'Stop-reactie' te verwijzen. De Stop-reactie wordt uitgevoerd door de Halt-bureaus en heeft tot doel deze kinderen (en hun ouders) duidelijk te maken dat strafbaar gedrag ontoelaatbaar is én ouders te ondersteunen in hun reactie op het corrigeren en het voorkomen van dit delinquentie gedrag van hun kind.

De Stop-reactie is een reactie uit de samenleving waarin duidelijk wordt gemaakt dat antisociaal gedrag door twaalfminners niet wordt getolereerd. Vanuit dit gezichtspunt kan de reactie al bestaansrecht hebben. Maar daarnaast beoogt men met de Stop-reactie de kans op herhaling van het gedrag (met een vergrote kans op een criminele carrière) te voorkomen. Daarbij geldt dat een overheid die ingrijpt daarbij wel gebruik dient te maken van interventies die werken. In deze rapportage wordt nagegaan in hoeverre de theoretische onderbouwing van de Stop-reactie aanwijzingen biedt voor een effectieve interventie.

In dit hoofdstuk bespreken we eerst de Stop-reactie. Vervolgens beschrijven we de doel- en vraagstelling van onderzoek en de gebruikte methode van onderzoek.

1.1 De Stop-reactie

De Stop-reactie

De Stop-reactie is een aanbod aan ouders van kinderen onder de twaalf jaar die zich schuldig hebben gemaakt aan het plegen van een licht (Halt-waardig) delict (zie tabel 1)² en bij wie geen vermoedens bestaan van ernstige achterliggende problematiek, opvoedingsproblemen of psychische problematiek bij het kind. De primaire doelstelling van de Stop-reactie is de kans op herhaling van het plegen van delicten te voorkomen. De Stop-reactie is bedoeld om ouders te ondersteunen bij het corrigeren van hun kind. Het is een pedagogische handreiking aan ouders en tevens een signaal aan kinderen (en hun ouders) dat er sprake is van ongeoorloofd gedrag. Er wordt bovendien met de ouders nagegaan of er sprake is van achterliggende (opvoed)problemen en zonodig wordt er gericht doorverwezen naar hulpverleningsinstanties (zoals Bureau Jeugdzorg).

Het aanbod bestaat globaal gezegd uit een gesprek met ouders en kind, een leeractiviteit en, indien van toepassing, het aanbieden van excuses aan de

---

² Voor de Stop-reactie gelden de zogenoemde 'Halt-waardige' delicten; dit zijn delicten waarvoor het kind, als hij twaalf jaar of ouder zou zijn geweest, naar Halt zou zijn verwezen.

benadeelde. Deelname aan de Stop-reactie is uitsluitend op vrijwillige basis waarbij de ouders bepalen of ze wel of niet ingaan op het aanbod. De maximale duur van de Stop-reactie is 10 uur. De coördinatie en uitvoering zijn in handen van de Halt-bureaus.

De Stop-reactie valt onder de verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie (OM) en heeft formeel plaats gekregen binnen de preventieve taakstelling die het Openbaar Ministerie ten aanzien van het voorkomen van jeugdcriminaliteit heeft. Het College van Procureurs-generaal heeft hiertoe de 'Aanwijzing Stop-reactie' (2004) opgesteld. Volgens deze Aanwijzing rekent het OM het tot zijn preventieve taak om de ouders van kinderen beneden de twaalf jaren die relatief lichte delicten plegen, een handreiking te doen als hulpmiddel bij de opvoeding van hun kinderen en dient op een delict gepleegd door een twaalfminder altijd te worden gereageerd.

Tabel 1 Halt-waardige feiten

Artikel	Delict	Categorie
141 lid 1 Sr	Openlijk geweld goederen	Vernieling
157 Sr	Brandstichting opzettelijk met gevaar van goederen (niet van personen)	Algemene veiligheid
310 Sr	(Winkel)diefstal + poging	Vermogensdelicten
311 lid 1 (onder 4)Sr	(Winkel)diefstal in vereniging + poging	Vermogensdelicten
321 lid Sr	Verduistering + poging	Vermogensdelicten
350 Sr	Vernieling	Vernieling
	Graffiti	Vernieling
416 Sr	Opzet heling	Vermogensdelicten
417 bis Sr	Schuldheling	Vermogensdelicten
326 Sr	Verwisselen prijskaartjes (oplichting)	Vermogensdelicten
424 Sr	Baldadigheid met gevaar/nadeel goederen	Baldadigheid
461 Sr	Verboden toegang	Overig
1.2.2 Vuurwerkbesluit	Illegaal/ondeugdelijk vuurwerk	Vuurwerkdelicten
1.2.4 Vuurwerkbesluit	Voorhanden hebben meer dan 10 kg	Vuurwerkdelicten
2.3.6 Vuurwerkbesluit	Vuurwerk afsteken buiten toegestane tijd	Vuurwerkdelicten
Apv's	Vuurwerk	Vuurwerkdelicten
	Baldadigheid	Baldadigheid
72 Wet personen vervoer	Gedrag dat orde, rust, veiligheid, goede bedrijfsgang verstoort/kan verstoren	Openbare orde
73 Wet personen vervoer	Aanwijzingen orde, rust, veiligheid, goede bedrijfsgang niet volgen	Openbare orde

De deelnemers aan de Stop-reactie

Uit het 'Jaarbericht Haltsector 2007' van Halt Nederland (Halt Nederland, 2008), blijkt het volgende over het aantal kinderen dat te maken krijgt met een Stop-reactie. In 2007 kregen 2.018 kinderen beneden de twaalf jaar en hun ouders een Stop-reactie aangeboden en werden 1.526 Stop-reacties geslaagd afgerond. Het merendeel van de delicten die door de kinderen zijn gepleegd betreffen vuurwerkdelicten (33%), vermogensdelicten (24%) en vernielingen (23%). Andere delicten vallen in de categorieën baldadigheid (9%), niet Halt-waardige feiten (6%) en feiten die betrekking hebben op de algemene veiligheid (6%). Het merendeel van de kinderen die een Stop-reactie krijgen aangeboden is een jongen

(89%). Ruim de helft van de kinderen (52%) is elf jaar oud, 26% tien jaar en 22% van de kinderen is negen jaar of jonger. Het zijn vooral ouders van kinderen van autochtone afkomst die ingaan op een Stop-reactie. In 2006 was tweederde van de kinderen (75%) van autochtone herkomst, verder behoorde 8% tot de eerste generatie allochtonen en 14% tot de tweede generatie. Van 4% bleek de herkomstgroep onbekend (Halt Nederland, 2008).

Achtergrond van de Stop-reactie

Sinds de jaren '90 is er in toenemende mate aandacht voor de zogenaamde 'twaalfminners' die delicten plegen. De Commissie Van Montfrans signaleert in 1994 in haar rapport 'Met de neus op de feiten' de trend dat de jeugdcriminaliteit zich verjongt (Commissie van Montfrans, 1994). Hoewel geconstateerd wordt dat over de criminaliteit van kinderen onder twaalf jaar weinig bekend is, zijn er volgens deze commissie aanwijzingen dat ook in deze leeftijdscategorie delinquent gedrag regelmatig voorkomt. Eén van de aanwijzingen hiervoor betreft het gegeven dat in 1992 ongeveer 4% van de verwijzingen naar Halt betrekking had op jeugdigen onder de twaalf jaar (Grapendaal, 1996).

In de daaropvolgende notitie 'Kinderen en criminaliteit' (Ministerie van Justitie, 1997), die een nadere uitwerking betreft van het advies van de commissie Van Montfrans op het beleidsterrein van Justitie, werd onder meer een nadere verkenning van de 'twaalf-min problematiek' aangekondigd. Een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van het openbaar ministerie, politie, Halt-Nederland, Raad voor de Kinderbescherming en het ministerie van Justitie, kreeg als opdracht voorstellen te ontwikkelen voor de (niet-)strafrechtelijke aanpak van twaalfminners. De bevindingen, waarin ook de uitkomsten betrokken waren van enkele onderzoeken naar delinquent gedrag door (onder meer) twaalfminners,³ leidden tot de conclusie dat 'het lijkt mee te vallen met het delinquente gedrag onder de twaalfminners'.

Niettemin achtte de werkgroep speciale aandacht voor de groep kinderen die delicten pleegt noodzakelijk, omdat er een kleine groep lijkt te zijn die relatief ernstige delicten pleegt en recidiveert vóór de twaalfjarige leeftijd is bereikt (Ministerie van Justitie, 1997). De aanbeveling die hieruit voortvloeide om voor twaalfminners die een 'Halt-waardig' delict hebben gepleegd, een equivalent van de Halt-aanpak te ontwikkelen, is in 1998 door de toenmalige Staatssecretaris van Justitie overgenomen (Klooster et al., 2002). In het voorjaar van 1999 resulteerde dit in een landelijk experiment voor de periode van een jaar met de zogenoemde Stop-reactie.

Tijdens de experimentele fase is een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar bereik, ervaringen en effecten van de Stop-reactie (Slump et al., 2000). De opgedane ervaringen hebben ertoe geleid dat de Stop-reactie in 2001 landelijk is ingevoerd. Aanvankelijk volgden de Halt-bureaus bij de uitvoering van de Stop-reactie ieder hun eigen werkwijze en hadden zij ieder hun eigen 'afdoeningen'. Sinds april 2005 is er sprake van een landelijk uniforme werkwijze, vastgelegd in een Handboek Stop-reactie (Halt-Nederland, 2005).

---

³ Mutsaers et al. (1995); Ferwerda et al. (1996); Rovers & Wouters (1996).

Het handboek Stop-reactie

In het handboek van de Stop-reactie wordt het volledige werkproces met betrekking tot de Stop-reactie en alle daarbij behorende instrumenten en instructies beschreven. Reden voor de ontwikkeling van het handboek was dat er tot dan toe sprake was van een grote diversiteit in de uitvoering van de Stop-reactie. Het doel, de doelgroep, de beoogde resultaten en de werkwijze verschilden per Halt-bureau (Halt Nederland, 2005; zie ook Van Gool, 2003). Met het handboek werd beoogd de uitvoering van de Stop-reactie door de Halt-bureaus te uniformeren.⁴ De uniformering van de Stop-reactie sloot aan bij het 'Actieprogramma Jeugd terecht' (Ministerie van Justitie, 2002a), waarin het bieden van maatwerk en het uniformeren van de Stop-reactie als actiepunten werden genoemd.

Beleidscontext

Uit diverse onderzoeken blijkt dat er al in de kindertijd (tussen nul en twaalf jaar), risicofactoren zijn aan te wijzen, zoals (persistent) antisociaal gedrag van het kind of gebrekkige opvoedingsstijlen van ouders, die de kans op de ontwikkeling van later (ernstig) delinquent gedrag vergroten (zie o.a. Ferwerda, 1996; Loeber & Farrington, 2000; Van Domburgh et al., 2004) en dat preventieve interventies in de kindertijd en in de vroege adolescentie effectief kunnen zijn om de kans op latere jeugddelinquentie te verkleinen (Loeber, 1998; Welsh & Farrington, 2006; zie ook bijlage 3). De Stop-reactie past in de visie van een Justitiebeleid, dat gericht is op het vroegtijdig onderkennen van mogelijk later delinquent gedrag en znodig snelle doorverwijzing naar een passende vorm van hulpverlening. De Stop-reactie is voor Justitie één van de eerste mogelijkheden om risicogedrag te herkennen en wordt daarom enerzijds ingezet als directe reactie op het normovertredende gedrag van het kind, en anderzijds als middel om daar waar nodig risicogedrag te herkennen en ouders te ondersteunen.

Daarbij past de Stop-reactie binnen het meest recente beleidsprogramma 'Nieuwe Aanpak Jeugdcriminaliteit: de uitvoering maakt het verschil' van het ministerie van Justitie (Ministerie van Justitie, 2008), waarin speciale aandacht wordt gevraagd voor de aanpak van delinquent gedrag van twaalfminners evenals voor vroegsignalering van probleemgedrag, om zodoende de kans op herhaald delict plegen te voorkomen.

1.2 Doel- en vraagstelling

Omdat over de effectiviteit van de Stop-reactie na invoering van de uniforme methodiek met het handboek Stop-reactie niets bekend is, heeft de Directie Justitieel Jeugdbeleid van het ministerie van Justitie het WODC verzocht de Stop-reactie te evalueren. Een belangrijke vraag hierbij is welk onderzoeksmodel daarvoor gehanteerd kan worden. In de wetenschappelijke literatuur over justitiële interventies wordt er op gewezen dat interventies 'evidence based' moeten zijn (Sherman et al., 2002). Dat wil zeggen dat de werking van een interventie moet worden vastgesteld in een onderzoeksmodel, waarin de

---

⁴ Daarnaast werd in toenemende mate duidelijk dat het belangrijk is om ouders te betrekken bij interventies rond jeugdcriminaliteit, omdat zij – vooral wanneer het jonge kinderen betreft – de mogelijkheid hebben om het gedrag van hun kinderen positief te beïnvloeden (Halt-Nederland, 2005). Het handboek bood de gelegenheid de positie en de rol van de ouders binnen de Stop-reactie eenduidig uit te werken.

veranderingen in gedrag bij personen die de interventie ondergaan wordt vergeleken met die van individuen die de interventie niet hebben ondergaan. Om de effectiviteit goed vast te kunnen stellen is een experimenteel onderzoek (de personen worden willekeurig aan de interventie toegewezen) nodig. Deze wijze van effectmeting veronderstelt echter onder meer dat interventies wetenschappelijk goed zijn doordacht, dat er een theoretische basis aan ten grondslag ligt en dat er een veranderingsmodel beschikbaar is (Barkham & Mellor-Clark, 2003; Van Yperen & Veerman, 2008). Met andere woorden, de interventie dient in een laboratoriumsetting te zijn ontwikkeld. Bij interventies die in de praktijk vorm hebben gekregen, zoals de Stop-reactie, zijn de genoemde aspecten nog niet duidelijk. Daarom is voor een ander onderzoeksmodel gekozen, dat aansluit bij een zogenoemd praktijkgestuurd effectonderzoek (Van Yperen & Veerman, 2008).⁵ Omdat doel- en vraagstelling van dit onderzoek daaruit voortvloeien, lichten we het onderzoeksmodel in box 1 nader toe.

Box 1   Onderzoeksmodel

De primaire doelstelling van de Stop-reactie is het voorkomen van herhaling van delictgedrag, daarom is ervoor gekozen om de interventie te evalueren volgens de evaluatieketen van effectonderzoek van daderinterventies (Wartna 2005).^a Deze evaluatieketen bestaat uit drie fasen: een plan- en procesevaluatie en een effectmeting. Volgens dit onderzoeksmodel is het pas zinvol een effectmeting van een interventie in termen van gedragsverandering uit te voeren als inzicht is verkregen in de theoretische onderbouwing van de interventie (planevaluatie) en in de procesmatige uitvoering van de interventie (procesevaluatie). Deze zijn een voorwaarde om in een later stadium betrouwbaar en gevalideerd effectonderzoek uit te voeren (effectmeting). Duidelijk moet zijn op grond van welke veronderstelling men bepaald gedrag denkt te kunnen voorkomen. Dit onderzoeksmodel waarin (mogelijke) effecten van een interventie in fasen wordt bestudeerd, sluit aan bij een model van *praktijkgestuurd effectonderzoek* naar interventies in de jeugdzorg (Van Yperen & Veerman, 2008). Een praktijkgestuurd effectonderzoek biedt de mogelijkheid om per fase van de effectmeting iets te zeggen over de potentiële doeltreffendheid van de interventie. Dit wordt in box 2 toegelicht.

Beide onderzoeksmodellen stellen dat de doeltreffendheid van een interventie pas kan worden bepaald als de doelgroep waarop de interventie zich richt duidelijk is omschreven, dat duidelijk is op welke beïnvloedbare (risico- en beschermende) factoren men zich richt en wat het veranderingsmodel is waarmee men het gedrag, attitudes, houding e.d. van de deelnemers denkt te kunnen veranderen. In aanvulling daarop is het van belang te weten wat de (theoretische en empirische) onderbouwing is van de werkzame bestanddelen voor de betreffende doelgroep en in hoeverre hiervoor (internationaal) ondersteuning wordt gevonden. Deze zaken dienen te worden onderzocht in een zogenoemde planevaluatie (Wartna, 2005; zie ook Van Yperen & Veerman, 2008). Vervolgens is het relevant te onderzoeken in hoeverre een interventie zoals bedoeld, ook in de praktijk wordt toegepast en of de beoogde doelgroep wordt bereikt. Dit wordt onderzocht in een procesevaluatie. Als de nodige randvoorwaarden zijn gerealiseerd en de processen tussen alle betrokken partijen verlopen zoals voorzien, dan kan worden overgegaan tot een effectmeting in de praktijk. De onderdelen van de evaluatieketen gezamenlijk bieden inzicht in de doeltreffendheid van een interventie.

---

^a Wartna (2005) spreekt over daderprogramma's omdat daders verschillende interventies kunnen ondergaan.

Om de Stop-reactie te evalueren is conform de evaluatieketen voor daderprogramma's (Wartna, 2005) ervoor gekozen eerst een planevaluatie en vervolgens een procesevaluatie van de Stop-reactie uit te voeren. Nagegaan zal worden in hoeverre bij de Stop-reactie sprake is van de algemeen werkzame factoren voor interventies. Deze factoren zijn afkomstig uit de What Works literatuur en voor Nederland geëxpliciteerd door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies (Ministerie van Justitie, 2005) in de vorm van tien criteria waaraan een interven-

---

⁵ Opgemerkt moet worden dat het onderzoek niet op voorhand is opgezet vanuit het zogenoemde praktijkgestuurd effectonderzoek zoals dit door Van Yperen & Veerman (2008) is verwoord.

tie moet voldoen. Ten behoeve van een planevaluatie wordt van een beschrijving van een interventie verwacht dat deze voldoet aan de volgende vijf criteria:

- Theoretische onderbouwing: de gedragsinterventie is gebaseerd op een expliciet veranderingsmodel, waarvan de werking wetenschappelijk is aangetoond.
- Selectie van de doelgroep: de doelgroep waarop de gedragsinterventie zich richt wordt duidelijk gespecificeerd.
- Dynamische criminogene factoren ('risicofactoren'): de gedragsinterventie is gericht op het veranderen van risicofactoren die samenhangen met het criminele gedrag.
- Effectieve (behandel)methoden: er worden (behandel)methoden toegepast die aantoonbaar effectief of veelbelovend zijn.
- Vaardigheden en protectieve factoren ('beschermende factoren'): de aanpak is mede gericht op het leren van praktische, sociale en probleemoplossende vaardigheden.

Op basis van die bevindingen proberen we een inschatting te krijgen van de doeltreffendheid van de interventie. Dit wordt niet duidelijk op basis van de gestelde criteria en ook Wartna (2005) spreekt zich niet uit over de mate van doeltreffendheid van een interventie. Veerman (2006; Van Yperen & Veerman, 2008) heeft voor niet-justitiële interventies in de jeugdzorg een 'effectiviteitladder' opgesteld om vast te stellen in welke mate een interventie doeltreffend kan zijn (zie box 2). Ook deze effectiviteitladder is gebaseerd op de algemeen werkzame factoren voor de werking van interventies die afkomstig zijn uit de What Works literatuur.

De planevaluatie van de Stop-reactie zoals hier wordt uitgevoerd heeft betrekking op aspecten op de eerste twee treden van de effectiviteitladder van Veerman (2006). Dit betekent dat we op basis van deze studie ten hoogste kunnen concluderen of de Stop-reactie in potentie effectief, of veelbelovend is.

Box 2 De doeltreffendheid van een interventie

Om de doeltreffendheid van een interventie in de jeugdzorg vast te kunnen stellen heeft Veerman (2006; zie ook Van Yperen & Veerman, 2008) een zogenoemde effectiviteitladder opgesteld. Er worden vier treden onderscheiden:

- De eerste trede heeft betrekking op of de interventie duidelijk is beschreven, of duidelijk is voor welke doelgroep de interventie bedoeld is, welke doelen worden nagestreefd en uit welke (behandel)activiteiten de interventie bestaat? Als deze onderdelen zijn beschreven, dan heeft een interventie de potentie om effectief te zijn.
  - De tweede trede heeft betrekking op de vraag of duidelijk is aangegeven waarom de interventie werkt. Kan op basis van een theorie over de oorzaken en de aanpak van de problematiek aannemelijk worden gemaakt dat de interventie tot het gewenste resultaat leidt? Als dat het geval is dan is sprake van een veelbelovende interventie.
  - De derde trede gaat in op de vraag of aangetoond kan worden dat er daadwerkelijk resultaten zijn geboekt met de interventie: Maken de deelnemers de interventie af? Zijn ze tevreden? Worden de doelen bereikt? Als deze vragen met ja kunnen worden beantwoord dan is sprake van een doeltreffende interventie.
  - De laatste trede wordt bereikt als onomstotelijk vaststaat dat het resultaat enkel aan de interventie te wijten is en niet aan andere invloeden. Hiervoor is vergelijking met een onafhankelijke controlegroep nodig (bij voorkeur in een zogenoemde experimentele onderzoeksopzet). Indien dit het geval is, is sprake van een werkzame interventie.
-

Bron: Veerman (2006; zie ook Van Yperen & Veerman, 2008)

Doelstelling

In het onderhavige rapport worden de resultaten van de planevaluatie beschreven. De procesevaluatie is beschreven in Van der Laan & Kea (2009). Het doel van deze planevaluatie is:

- Inzichten verwerven waarom de Stop-reactie zou werken.
- Inzichten verwerven welke effecten van de Stop-reactie mogen worden verwacht.
- Inzichten verschaffen in de theoretische onderbouwing van de Stop-reactie.

Vraagstelling

De centrale vraagstelling van het onderzoek is:

‘In hoeverre kan de Stop-reactie in theorie als een doeltreffende interventie worden beschouwd voor de doelgroep (twaalfminners) gegeven de algemene doelstelling (recidivereductie) en de specifieke doelen (bewustwording, opvoedingsondersteuning, signaalfunctie en gedragsverandering).’

Onderzoeksvragen

Om inzicht te krijgen in deze algemene vraagstelling zijn de volgende onderzoeksvragen, gegroepeerd in drie hoofdcategorieën, geformuleerd:

- I. Doelgroep en doelen
  - 1 Hoe wordt de doelgroep omschreven?
  - 2 Zijn er concrete en meetbare doelen geformuleerd?
  - 3 Zijn er nog andere positieve of negatieve effecten te voorzien?
- II. Theoretische onderbouwing
  - 4 Op welke (risico en beschermende) factoren richt de interventie zich?
  - 5 Welke veranderingen mogen van de interventie worden verwacht en waarop is die verwachting gebaseerd?

- 6 Welke werkzame bestanddelen leiden tot de gewenste doelen?
- 7 Welke theoretische onderbouwing ligt ten grondslag aan de interventie?

III. Werkwijze, aanpak en context

- 8 Is er sprake van een uitgewerkte werkwijze?
- 9 Waaruit bestaat de aanpak?
- 10 In welke context dient de interventie te worden uitgevoerd?

1.3 Methode van onderzoek

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen in deze planevaluatie is gekozen voor een kwalitatieve benadering. Daarbij zijn verschillende methoden gebruikt:

- Literatuurstudie.
- Digitale enquête.
- Interviews met beleidsmedewerkers en met Halt-medewerkers die de Stop-reactie uitvoeren.

In de *literatuurstudie* zijn beleidsstukken, kamerstukken, relevante artikelen en websites met betrekking tot de Stop-reactie bestudeerd. Tevens is informatie over de onderbouwing van de Stop-reactie afgeleid uit het handboek 'Stop-reactie' (Halt Nederland, 2005). Er zijn *interviews* gehouden met twee beleidsmedewerkers die respectievelijk vanuit het ministerie van Justitie en vanuit Halt-Nederland betrokken zijn (geweest) bij de opzet en invulling van de Stop-reactie. De interviews zijn afgenomen aan de hand van een semi-gestructureerde vragenlijst en hebben plaats gevonden in november 2006.

Er is een *digitale enquête* gestuurd naar 41 van de – op dat moment (november 2006) – bestaande 42 Halt-bureaus.⁶ De Halt-bureaus is verzocht de enquête te laten invullen door diegene die op het betreffende bureau de uitvoering van de Stop-reactie coördineerde en van wie derhalve verwacht mocht worden dat hij/zij op de hoogte was van zowel de theorie als de praktijk van de Stop-reactie. De digitale enquête is in de periode november 2006 - januari 2007 uitgevoerd. Om een zo hoog mogelijke respons te krijgen is de periode waarin de enquête kon worden ingevuld lopende het onderzoek verlengd. Dit heeft uiteindelijk een respons opgeleverd van bijna 90%.⁷ Deze enquête bood een eerste indicatie van de bekendheid van de Halt-medewerkers met de theoretische onderbouwing van de Stop-reactie. In de interviews die daarop volgde (zie hieronder) is meer verdiepende informatie van de medewerkers verkregen. De informatie uit de digitale enquête wordt hier niet verder gebruikt.

---

⁶ Eén Halt-bureau heeft op voorhand te kennen gegeven de digitale enquête wegens reorganisatieperikelen niet in de daarvoor uitgetrokken periode te willen invullen. Dit Halt-bureau heeft daarom geen digitale enquête toegezonden gekregen.

⁷ Door diverse omstandigheden heeft het verzamelen van gegevens via de digitale enquête langer geduurd dan gepland. Ten eerste zaten de Halt-bureaus middenin een omvangrijke reorganisatie die per 1 januari 2007 moest zijn afgerond. Tegelijkertijd ging in december de 'vuurwerkcampagne' van de Halt-bureaus van start, die qua voorlichting en afhandeling van vuurwerkdelen voor veel extra werk zorgde. Besloten is daarom om de termijn voor het invullen van de digitale enquête met een maand te verlengen. Een aanzienlijk deel van degenen die de digitale enquête hebben ingevuld zijn uiteindelijk ook geïnterviewd. Omdat tijdens het interview dieper is ingegaan op enkele onderzoeksvragen dan in de digitale enquête, is in het resultatenhoofdstuk enkel gebruik gemaakt van de interviews.

Vervolgens zijn bij twintig Halt-vestigingen *interviews* gehouden met medewerker(s) die zich bezighouden met de uitvoering van de Stop-reactie. De steekproef van Haltbureau's is willekeurig getrokken uit de Haltbureau's die de digitale enquête hebben ingevuld. Uitgangspunt was, indien mogelijk, per interview met twee Halt-medewerkers tegelijk te spreken. In de praktijk bleek echter dat er niet altijd twee medewerkers waren die zich met Stop-zaken bezighielden; dit was afhankelijk van de organisatie en grootte van de betreffende Halt-vestiging. Ook deze interviews zijn afgenomen met een semi-gestructureerde vragenlijst. Daarin zijn vragen gesteld die betrekking hebben op de plan- en procesevaluatie. In deze rapportage wordt alleen gebruik gemaakt van informatie over het plan.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zal de Stop-reactie worden beschreven zoals dit is vastgelegd in het 'Handboek Stop-reactie' en wordt ingegaan op relevante literatuur. Hoofdstuk 3 beschrijft de uitkomsten van de interviews met beleidsmedewerkers en de Halt-medewerkers van de Halt-bureaus, gezamenlijk de 'experts' genoemd. In hoofdstuk 4 worden de resultaten per onderzoeksvraag beantwoord. Tot slot volgt een conclusie en worden de bevindingen in ons onderzoek tegen het licht van algemeen werkzame factoren voor werkzame interventies gehouden (hoofdstuk 5).

2 Handboek en literatuur

Bij een planevaluatie gaat het onder meer om de vraag welke effecten op basis van de theoretische onderbouwing van de interventie worden verwacht en op welke wijze men deze denkt te kunnen bewerkstelligen. Interventies kunnen alleen de beoogde effecten bereiken als duidelijk is beschreven wat de doelgroep is voor welk doel. Tevens is het relevant dat beschreven wordt welke risico- en beschermende factoren (voor welk gedrag) worden aangepakt en op welk veranderingsmodel men zich richt. Verder moet duidelijk zijn geëxpliciteerd hoe de interventie in de praktijk dient te worden uitgevoerd (zie o.a. Van Yperen & Veerman, 2008; Wartna, 2005). De onderbouwing van een interventie kan worden afgeleid uit officiële stukken over de interventie, zoals het handboek Stop-reactie of literatuur over de Stop-reactie. Een tweede optie is informatie bij de ontwikkelaars en uitvoerders zelf halen. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de doelen, doelgroep, theoretische achtergrond en de werkwijze van de Stop-reactie zoals deze zijn beschreven in het 'Handboek Stop-reactie' (Halt Nederland, 2005) en de literatuur die specifiek betrekking heeft op de Stop-reactie. In het volgende hoofdstuk wordt informatie van de uitvoerders gebruikt. Omdat we in dit hoofdstuk ons richten op het oorspronkelijke plan van de Stop-reactie, is recente literatuur over interventies bij twaalfminners niet onderzocht. Dat valt buiten de reikwijdte van deze studie.

2.1 Doelgroep, doelen en beoogde resultaten

Relevant voor een gewenste werking van een interventie is dat de doelgroep, de doelen en de beoogde resultaten duidelijk zijn omschreven. Ten aanzien van de beoogde resultaten is het tevens van belang dat deze gemeten (kunnen) worden (Van Yperen & Veerman, 2008; Wartna, 2005).

Doelgroep

De doelgroep van de Stop-reactie betreft kinderen jonger dan twaalf jaar die een strafbaar feit hebben gepleegd. Het moet daarbij gaan om zogenoemde 'Halt-waardige' feiten (feiten waarvoor een strafrechtelijk minderjarige naar Halt zou zijn verwezen). Het gaat hierbij om (lichte) delicten in de categorieën vernieling, algemene veiligheid, vermogensdelicten, baldadigheid, vuurwerkdelicten en openbare orde delicten.

Aan de Stop-reactie is geen leeftijdsondergrens gesteld. Door kinderen jonger dan een bepaalde leeftijd uit te sluiten, zou de ouders van deze kinderen de mogelijkheid worden ontnomen om dergelijke ondersteuning in hun reactie op het delictgedrag te krijgen. Wel moet volgens het handboek de werkwijze worden aangepast indien er sprake is van kinderen jonger dan acht jaar. In dat geval bestaat de Stop-reactie uitsluitend uit een ondersteunend oudergesprek en wordt het kind er buiten gelaten (Halt Nederland, 2005).

Er zijn twee uitsluitingsgronden voor deelname aan de Stop-reactie. Kinderen die al eerder aan een Stop-reactie hebben deelgenomen worden van deelname

uitgesloten omdat een tweede keer de Stop-reactie doorlopen niet zinvol wordt geacht.⁸ Er volgt dan melding bij het 'Justitieel Casus Overleg'. Ook kinderen bij wie een serieus vermoeden bestaat van ernstige achterliggende problematiek, zoals gedragsproblemen of ADHD komen niet voor de Stop-reactie in aanmerking (Aanwijzing College van PG, 2004). In dat geval wordt een melding gedaan aan Bureau Jeugdzorg, of, indien niet kan worden volstaan met vrijwillige hulpverlening, volgt er een verwijzing naar de Raad voor de Kinderbescherming (Halt Nederland, 2005).

Doelen en beoogde resultaten

Het algemene doel van de Stop-reactie wordt in het handboek omschreven als 'Het voorkomen van herhaling van delictgedrag en daarmee een bijdrage leveren aan het verminderen van jeugdcriminaliteit.' Dit algemene doel is vertaald in meer specifieke doelen. Meer specifiek heeft de Stop-reactie tot doel ouders te ondersteunen in hun reactie op en het voorkomen van dit strafbare gedrag van hun kind door (Halt Nederland, 2005):

- Het bespreekbaar maken van het (voorkomen van) delictgedrag.
- Het signaleren van eventuele achterliggende (opvoed)problematiek en zo nodig doorverwijzen naar passende hulp.
- Twaalfminners het signaal te geven dat delinquent gedrag niet wordt getolereerd.
- Het niet-strafbare gedrag van het kind positief te beïnvloeden.

De beoogde resultaten zijn:

- Dat met de Stop-reactie ouders worden ondersteund bij hun reactie op het (voorkomen van) delictgedrag van hun kind.
- Dat eventuele opvoedingsvragen/nood van ouders met betrekking tot (ontwikkeling en gedrag) van het kind in kaart zijn gebracht.
- Dat (indien gewenst of noodzakelijk) gerichte doorverwijzing, respectievelijk melding heeft plaatsgevonden.

Daarnaast wordt met betrekking tot het kind beoogd dat de Stop-reactie een bijdrage heeft geleverd aan het verkrijgen van inzicht in:

- Het eigen gedrag.
- De gevolgen van het delict voor zichzelf en voor anderen.
- De noodzaak van bestaande regels.
- Keuzemogelijkheden omtrent het gedrag.

Meting en registratie

In het handboek is een evaluatieformulier opgenomen: een voor de ouders en een voor het kind. Op dit formulier worden de ervaringen met de Stop-reactie nagevraagd en of men tevreden is over de wijze waarop de reactie is uitgevoerd. Men vraagt bijvoorbeeld na of de te maken opdrachten moeilijk of makkelijk waren en specifiek bij het kind vraagt men bijvoorbeeld wat het heeft geleerd. Er wordt niet specifiek gevraagd naar het al dan niet behalen van de beoogde resultaten. Het evaluatieformulier wordt bij afronding van de Stop-reactie aan de ouders meegegeven met de vraag deze binnen 14 dagen per post retour te

---

⁸ Een tweede keer Stop-reactie werd niet zinvol geacht waarschijnlijk vanuit de gedachte dat er dan wel degelijk sprake is van achterliggende problematiek en in dat geval hulpverlening gewenst is.

sturen. Het wordt niet duidelijk of en hoe deze gegevens verder worden gebruikt voor de Stop-reactie.

Ten behoeve van elke Stop-zaak dient een cliëntdossier te worden opgemaakt. In het handboek staat vermeld welke documenten verplicht in het cliëntdossier moeten worden bewaard. Deze richtlijn is conform het verplichte protocol van het ministerie van Justitie ten behoeve van de accountantscontrole. Het gaat om de volgende documenten: het voorblad van het cliëntdossier (waarop gegevens met betrekking tot het uitvoerende Halt-bureau, verwijzer, cliënt, ouders/verzorgers, delict(en), leeractiviteit, afronding en eventuele doorverwijzing), het Landelijk Overdrachts Formulier (LOF) van de politie, de schriftelijke akkoordverklaring van de ouders met betrekking tot de invulling van de Stop-reactie en het afloopbericht naar zowel ouders als politie. Daarnaast dient het dossier controle-informatie te bevatten: het kind is daadwerkelijk jonger dan twaalf jaar; handtekening ouders voor toestemming Stop-reactie; handtekening Halt-medewerker op formulier 'Eigen begeleiding'. Het dossier wordt onder het zaaknummer in het archief bewaard voor een periode van vijf jaar.

Het is voorts de bedoeling dat van elke Stop-zaak gegevens worden opgeslagen in het registratiesysteem van de Halt-sector, AuraH. Deze informatie wordt gebruikt ten behoeve van de bedrijfsvoering van Halt-Nederland en daarover wordt bijvoorbeeld jaarlijks gerapporteerd in de Jaarberichten. In het handboek staat bij de beschrijving van het werkproces vermeld welke specifieke gegevens in AuraH dienen te worden ingevoerd. Ook de in AuraH geregistreeerde gegevens worden voor de duur van vijf jaar bewaard.

2.2 Theoretische onderbouwing

De werking van een interventie kan alleen worden aangetoond wanneer er een theoretische en empirische evidentie aan ten grondslag ligt. Dit betekent tevens dat een veranderingsmodel moet zijn geëxpliciteerd. Daarbij kan duidelijk worden aangegeven welke risico- en beschermende factoren men voor de specifieke doelgroep wil aanpakken of manipuleren en hoe men denkt deze zodanig te kunnen veranderen zodat het leidt tot een gewenste verandering van gedrag of houding (Van Yperen & Veerman, 2008). Bestudering van de ons beschikbare literatuur leerde dat aan de Stop-reactie geen expliciet veranderingsmodel ten grondslag ligt en dat ook niet is geëxpliciteerd welke risico- en beschermende factoren voor delinquent gedrag worden aangepakt. De Stop-reactie heeft in de praktijk vorm gekregen. Uit deze praktijk zijn enkele algemene uitgangspunten geformuleerd waaraan de reactie moet voldoen.

Uitgangspunten

Een eerste uitgangspunt is dat de Stop-reactie aangepast moet zijn aan de pedagogische behoefte van de ouders en aan bepaalde individuele omstandigheden (zoals het soort delict dat is gepleegd – een groeps- of een solodelict – de leeftijd of het ontwikkelingsniveau van het kind, de bijzondere gezinssituatie en dergelijke).

In het handboek wordt verder vermeld dat voor het kind de pedagogische context van de interventie centraal staat. Met andere woorden, de Stop-reactie is

niet een straf die gebruikt wordt als vergeldingsmaatregel, maar een instrument tot gedragsbeïnvloeding. Daartoe worden enkele algemene leertheoretische principes benoemd zoals het negatief bekrachtigen van ongewenst gedrag, confrontatie met eigen gedrag, positief bekrachtigen van gewenst gedrag en een lik-op-stuk karakter (een snelle reactie). Deze algemene uitgangspunten worden specifiek voor de doelgroep van twaalfminners niet nader uitgewerkt. Deze uitgangspunten zijn vooral afgeleid uit de ideeën over de Halt-afdoening (zie later).

Over het aanbod aan de ouders wordt vermeld dat als uitgangspunt geldt dat de ouders verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kind(eren). Het Halt-bureau neemt de correctie van het kind dan ook niet over, maar ondersteunt de ouders bij hun reactie op het (voorkomen van nieuw) delictgedrag. Het is de bedoeling dat ouders actief worden betrokken bij het bepalen van de inhoud van de activiteiten richting kind en dat zij daarmee instemmen.

Empirische ondersteuning

Ter onderbouwing van de uitgangspunten wordt in het handboek verwezen naar meer algemene studies waaruit blijkt dat het corrigeren c.q. straffen van kinderen door een persoon die een positieve band heeft met het kind effectiever is dan wanneer dit gebeurt door een voor een kind onbekende ander. Daarom zal het de werking van de interventie ten goede komen als ouders de interventie ondersteunen en het kind belang hecht aan de mening van de ouders. Met betrekking tot de ondersteuning aan de ouders in de reactie op het delictgedrag van het kind, verwijst men in het handboek naar overzichtsstudies van Koops & Slot (1998) en van Hakkert (1999). Naar meer recente literatuur wordt in het handboek niet verwezen. In deze studies staat het volgende over gedragsbeïnvloeding van jonge kinderen.

Koops en Slot (1998) laten in hun overzichtsstudie diverse auteurs aan het woord met betrekking tot de ontwikkeling van jeugdcriminaliteit en de aanpak ervan. Daarbij wordt ook ingegaan op delinquent gedrag van jonge kinderen. Zo stelt Loeber (1998) in zijn bijdrage onder meer dat delinquentie zich in de meeste gevallen ontwikkelt vanaf de vroege jeugd en begint met niet-delinquente probleemgedragingen, zoals agressief gedrag of pesten. Risicopatronen ontstaan vaak in de kindertijd, stapelen zich op met het voortschrijden van de tijd en manifesteren zich vervolgens jarenlang daarna. Loeber wijst er op dat onderzoekers (o.a. Wasserman & Miller, 1998) het er over eens zijn dat preventieve interventies in de kindertijd en in de vroege adolescentie effectief kunnen zijn om de kans op latere jeugddelinquentie te verkleinen.

In dezelfde overzichtsstudie stelt Junger-Tas (1998) dat onderzoek heeft aangetoond dat gedragsbeïnvloeding van jonge kinderen aanzienlijk effectiever is dan bij adolescenten. Zij vermeldt dat in de VS tal van preventieprogramma's in longitudinaal onderzoek uitvoerig zijn getoetst op hun korte- en lange-termijneffecten. Hieruit bleek dat interventieprogramma's die op jonge leeftijd worden toegepast vele malen effectiever zijn in het voorkomen van criminaliteit dan interventie's die pas op latere leeftijd worden uitgevoerd (zie bijvoorbeeld Tremblay & Craig, 1995). Junger-Tas (1998) stelt tevens dat preventieve interventies zich niet alleen moeten richten op de kinderen, maar ook op hun ouders, omdat de noodzakelijke opvoedingsvaardigheden van ouders van doorslaggevend

belang zijn voor een goede, prosociale ontwikkeling van hun kind. Zij haalt Bakker et al. (1997) aan, die stellen dat het bij opvoedingsondersteuning gaat om het verkleinen van risicofactoren voor probleemgedrag en het vergroten van beschermende factoren, waarbij de ouders het aangrijpingspunt vormen.

In het verlengde van het belang van ouderlijke betrokkenheid bij preventieve interventies voor probleemgedrag heeft Hakkert (1999) de mogelijkheden van de ouderlijke betrokkenheid bij reacties op jeugdcriminaliteit onderzocht. Hij richt zich in zijn onderzoek echter niet specifiek op de doelgroep van de Stop-reactie, de twaalfminners, maar op jeugdigen meer in het algemeen.

Zich baserend op de (nationale) literatuur naar de relatie tussen gezinsfactoren (specifiek opvoeding) en delictgedrag en op interviews met ketenpartners (politie, Halt, jeugdreclassering) concludeert Hakkert (1999) dat de inzet van ouders ter voorkoming van en als reactie op jeugdcriminaliteit zinvol kan zijn. Ouders zijn van belang bij het voorkomen van jeugdcriminaliteit, omdat een goede binding met ouders ertoe kan bijdragen dat een kind op het goede pad blijft. In die situaties waar delict plegen wel voorkomt, kan een goede binding met ouders de effectiviteit van een interventie door politie, Halt of jeugdbescherming vergroten, omdat voor kinderen de mening van ouders en hun afkeuring van gedrag van belang zijn.

Van de inzet van ouders in de reactie op jeugdcriminaliteit zijn echter niet bij iedere subgroep gunstige effecten te verwachten. Hakkert (1999) doelt daarbij op die gezinnen waar het gedrag van kinderen niet wordt afgekeurd of soms zelfs wordt vergoelikt, waarbij toezicht op gedrag van kinderen ontbreekt of daar waar een zwakke binding is tussen ouders en kind. Het lastige hier is dat juist bij problematische kinderen deze risicofactoren duidelijk aanwezig zijn.

Hoewel de bovenbesproken literatuur wel ingaat op enkele relevante risicofactoren voor delictplegen, is deze niet specifiek voor gedrag van twaalfminners en biedt ze geen expliciet veranderingsmodel voor de aanpak van het gedrag van deze doelgroep.

De Stop-reactie en de Halt-afdoening

Eerder is aangegeven dat de Stop-reactie deels gebaseerd is op de Halt-afdoening (zie hoofdstuk 1). Ferwerda et al. (2006) hebben de effecten van Halt nader bestudeerd en zijn daarbij ook kort ingegaan op de onderliggende theorie van de Halt-afdoening. We geven kort de bevindingen van deze onderzoekers weer. Volgens Ferwerda et al. is de Halt-afdoening gebaseerd op vier criteria, te weten:

- Een grote pakkans na het plegen van een delict.
- De sanctie moet zo snel mogelijk volgen na het gedrag.
- Er dient een duidelijke relatie te bestaan tussen straf en daad.
- De daad wordt als negatief bestempeld en niet de persoon, dit onderscheid dient heel duidelijk gemaakt te worden.

Het eerste criterium is volgens Ferwerda et al. gebaseerd op onderzoek van Zimbardo (1969) waaruit blijkt dat het achterwege blijven van een sanctie aanzet tot escalatie en zelfs anderen ertoe kan aanzetten om delicten te plegen. Het tweede criterium is gebaseerd op de gedachte 'hoe sneller, hoe beter': een sanctie zou effectiever werken als de dader nog weet wat hij heeft gedaan. Het derde criterium is gebaseerd op theoretische concepten uit de 'social learning'-

theorie (Bandura, 1986) en uit de theorie over operant leren (Skinner, 1969). Door de aard van de sanctie duidelijk te relateren aan de daad wordt een dader direct geconfronteerd met de consequenties van zijn gedrag en leert hij hoe het niet moet. Daders die zelf hun fout herstellen leren vervolgens weer hoe het wel moet. Het laatste criterium is afgeleid uit de 'reintegrative shaming'-theorie van Braithwaite (1989). Volgens deze gedachte dient met een sanctie zodanig een moreel appel op de dader te worden gedaan, dat deze zich schaamt voor zijn gedrag en berouw toont, zonder dat hij zich als persoon afgewezen voelt. Het tonen van berouw naar slachtoffer, maar ook naar eventuele mededaders en de overige sociale context, levert waardering op van zijn omgeving. Die versterkt op zijn beurt weer de sociale binding.

Ook verwijzen Ferwerda et al. naar een publicatie van Van Hees (1988) waarin erop wordt gewezen dat de Halt-afdoening sterk gebaseerd is op de 'social exchange'-theorie. Daarin wordt verondersteld dat individuen gedrag vertonen dat hen het meeste oplevert en het minste kost in vergelijking met gedragsalternatieven. Halt heeft geen gedragsveranderende intenties, maar wil jongeren inzicht en bewustwording bijbrengen en hen wijzen op gedragsalternatieven.

2.3 Werkwijze en aanpak

Een andere algemeen werkzame factor voor interventies is dat er een duidelijk omschreven werkwijze en aanpak is. Hoe moet de Stop-reactie in de praktijk worden uitgevoerd om de beoogde doelen te kunnen bereiken? Het handboek Stop-reactie beschrijft het volgende over de procedure, de te gebruiken signaleringsinstrumenten en de Stopmaterialen. Tevens wordt ingegaan op de registratie van de kinderen in een cliëntdossier.

Werkwijze

Wanneer een kind beneden de twaalf jaar een licht strafbaar feit heeft gepleegd en in aanmerking komt voor de Stop-reactie, dan is het de bedoeling dat de politie aan de ouders het voorstel doet om hieraan deel te nemen.⁹ Gegadigden voor een Stop-reactie kunnen rechtstreeks door de politie worden verwezen naar een Halt-bureau. Hiervoor is wel schriftelijke instemming van de ouders nodig. Als deze is verkregen, stuurt de politie de relevante gegevens (het Landelijk Overdrachtsformulier (LOF) met eventueel extra informatie) zo snel mogelijk naar het betrokken Halt-bureau, dat de melding checkt op volledigheid, de zaak toetst op 'Halt-waardigheid' en ouders en het kind vervolgens binnen vijf werkdagen uitnodigt voor een intakegesprek.

In dit intakegesprek – dat plaats dient te vinden binnen veertien dagen na ontvangst van de aanmelding – worden aan de hand van een checklist het gepleegde delict, de aanleiding hiervan, de reactie op en de invulling van de Stop-reactie besproken. Tevens wordt een signaleringsinstrument afgenomen bij zowel ouders als kind om na te gaan of er sprake is van achterliggende problematiek.

---

⁹ Bij vermoedens van ernstige achterliggende problematiek wordt door de politie geen aanbod tot deelname aan de Stop-reactie gedaan; in dat geval wordt rechtstreeks verwezen naar Bureau Jeugdzorg. In geval van ernstiger misdrijven die te zwaar zijn voor een Stop-reactie of in geval van recidive meldt de politie de zaak aan bij het Justitieel Casusoverleg (JCO) ter registratie en eventueel bespreking van de meest passende reactie (College van procureurs-generaal, 2004).

In dat geval kan zonedig gericht worden doorverwezen naar hulpverlenende instanties.

Afhankelijk van de individuele omstandigheden en in overleg met de ouders wordt vervolgens bepaald welke leeractiviteit(en) worden ingezet. Indien er sprake is van een benadeelde, is het uitgangspunt dat verontschuldigen – bij voorkeur mondeling – worden aangeboden. Tot slot vindt er – aansluitend aan de laatste Stop-activiteit – een afrondend gesprek met ouder en kind plaats (zie ook College van procureurs-generaal, 2004). Eventueel is er nog de mogelijkheid om extra Stop-activiteiten (zoals een doorverwijzingsgesprek met ouders of een specifiek aan het gepleegde delict of de betreffende situatie aangepaste activiteit) uit te voeren, onder voorwaarde dat het totale aantal uren dat ouder en kind aan de Stop-reactie besteden het maximum van tien uren niet overschrijdt.

Signaleringsinstrumenten

Het signaleren van de noodzaak van hulp en het zo snel en goed mogelijk doorverwijzen naar hulpverlening is een belangrijke doelstelling van de Halt-bureaus (Handboek Stop-reactie, 2005). Daartoe is ten behoeve van de Halt-bureaus een signaleringsinstrument ontwikkeld voor twaalfminners en hun ouders (Hermanns & Groen, 2004), bestaande uit twee delen: een checklist voor de ouders (de 'Vragenlijst Onvervulde Behoeftte aan Opvoedingsondersteuning' afgekort tot VOBO) en een checklist voor het kind (een Nederlandse vertaling van de 'Strengths and Difficulties Questionnaire' afgekort tot SDQ). De VOBO omvat tien thema's die in de opvoeding van twaalfminners problemen kunnen geven. Aan de hand van een aantal vragen wordt met de ouders besproken of men problemen ervaart met de opvoeding, of men die problemen 'zwaar' vindt, of men hulp/ondersteuning heeft gezocht en of die hulp/ondersteuning effectief was. Aan de hand van een vast omschreven scoringsmethode kan vervolgens bekeken worden of de ouders geadviseerd moet worden om hulp te zoeken.

De SDQ is een (inter)nationaal veel gebruikt screeningsinstrument voor psychosociale gedragsproblemen bij kinderen (Goodman, 1997; Goodman, 1999). De SDQ meet met 25 items het psychosociaal functioneren van het kind. Gemeten wordt in hoeverre het kind prosociaal gedrag vertoont, het hyperactief gedrag vertoont of aandachtsproblemen heeft, in hoeverre sprake is van emotionele problemen, gedragsproblemen en van problemen met leeftijdgenootjes. Het kind vult de SDQ-vragenlijst zelf in, in een afzonderlijke ruimte, terwijl de Halt-medewerker het gesprek met de ouders voert. Ook bij deze vragenlijst bepaalt de score of er al dan niet een verwijzingsadvies gegeven moet worden.

Zowel de VOBO als de SDQ werden in een pilotstudie in 2005 getoetst op validiteit. Ook is onderzocht op welke wijze de instrumenten het best in de Halt-praktijk kunnen worden ingezet en aan welke voorwaarden voor algemene toepassing moet worden voldaan (Hermanns & Groen, 2005). Hieruit bleek dat beide instrumenten in principe toepasbaar zijn in de Halt-praktijk, mits dit gebeurt op basis van hun oorspronkelijke ontwerp en inhoud, de instrumenten in protocollen worden ingebed en de medewerkers getraind zijn om de betreffende items in de gesprekken met ouders en kind aan de orde te stellen. De validiteit van de gehanteerde instrumenten kon niet goed worden vastgesteld, omdat een aanzienlijk deel van de voor verwijzing in aanmerking komende kinderen uiteindelijk niet waren doorverwezen. Enerzijds omdat er bijvoorbeeld al hulp

werd geboden, anderzijds omdat ouders en/of kind dat niet nodig vonden. Geconcludeerd wordt dat de instrumenten, of ze nu wel of niet leiden tot doorverwijzing en mits ze betrouwbaar worden ingevuld, leiden tot een beter inzicht in achtergronden en problemen van de twaalfminners (Hermanns en Groen, 2005).

De SDQ is ook in Nederland gevalideerd op een normale groep kinderen (Van Widenfelt, & Goedhart et al., 2003). Uit recent onderzoek onder Nederlandse kinderen in de leeftijd 10-17 jaar blijkt dat de verschillende SDQ schalen verschillende typen delinquenten goed onderscheiden (Van der Laan & Blom, 2006).

Stopmaterialen

Voor de uitvoering van de leeractiviteiten voor het kind zijn vier zogenoemde 'Stopmaterialen' beschikbaar, getiteld '*Stop eens even!*', de '*Stop-rap!*', het '*computerspel*' en de '*Stop-modules*'. Deze zijn in de experimentele fase van de Stop-reactie door vier verschillende Halt-bureaus ontwikkeld en vanaf mei 2000 ook door een aantal andere Halt-bureaus in gebruik genomen. Het handboek vermeldt dat de vier Stopmaterialen qua inhoud aansluiten op doel, doelgroep en uitgangspunten van de Stop-reactie en gezamenlijk de mogelijkheid bieden tot maatwerk bij de invulling van de Stop-reactie. Hoe dergelijk maatwerk vormgegeven moet worden, wordt in het handboek niet verder vermeld.

De vier toe te passen Stopmaterialen verschillen qua opzet. De eerste leeractiviteit, genaamd: '*Stop eens even!*', bestaat uit vijf delictgerelateerde stripverhalen die het kind als (huiswerk)opdrachten meekrijgt en die de insteek vormen voor een gesprek. Daarnaast is er een algemene opdracht over alledaagse situaties van grensoverschrijdend gedrag. Het materiaal is ontwikkeld door Halt-bureau Tilburg in samenwerking met het Platform Opleiding, Onderwijs en Organisatie van de universiteit Leiden en volgens de beschrijving in het handboek geschikt voor kinderen van tien en elf jaar. De opdrachten kunnen zowel individueel als in groepsverband worden uitgevoerd. Het doel van deze opdrachten is ouders en kind te stimuleren om te komen tot een gesprek over normen en waarden.

De tweede leeractiviteit betreft de '*Stop-rap!*', ontwikkeld door Halt-bureau Zuid Holland Noord in samenwerking met een ontwikkelingspsychologe, is geschikt voor kinderen vanaf negen jaar. Deze activiteit bestaat uit een werkboek met opdrachten, vragen en rollenspelen, gerelateerd aan een verhaal over twee kinderen die iets hebben gestolen en vernield. De activiteit kan zowel individueel als in groepsverband worden uitgevoerd. Het doel is dat kinderen leren nadenken voordat ze iets verkeerd doen. Ouders worden erbij betrokken door hen ook mee te laten denken bij de huiswerkopdrachten.

Ten derde is er een '*computerspel*' dat ontwikkeld is door Halt-bureau Haaglanden. Het betreft hier een computerprogramma (een quiz in verhaalvorm) dat in groepsbijeenkomsten wordt gebruikt, maar eventueel ook individueel kan worden ingezet. Het uitgangspunt daarbij is dat de kinderen van elkaar leren en dat zij vanuit verschillende standpunten over gebeurtenissen nadenken. In deze quiz komen de thema's regels, motieven, gevolgen voor jezelf, gevolgen voor de ander en excuus aanbieden aan de orde. Daarnaast is er een huiswerkopdracht zodat ook de ouders betrokken worden bij de reactie.

Tot slot zijn er de ‘*Stop-modules*’. Deze zijn ontwikkeld door Halt-bureau Rotterdam in samenwerking met een psycholoog en bestaan uit vijf lesmodules met schriftelijke opdrachten en rollenspelen (delictgerelateerd en gedragsgericht). De modules worden in de regel in groepsverband gegeven, maar kunnen ook in individuele bijeenkomsten worden toegepast. Het doel is het kind te stimuleren te kijken naar eigen gedrag en de consequenties in te zien van positief en negatief gedrag.

De ervaringen met het gebruik van deze vier instrumenten zijn door middel van een enquête onder de achttien Halt-bureaus die op dat moment met het materiaal werkten onderzocht door Steeman (2001), in opdracht van het ministerie van Justitie. Bij ieder bureau zijn kinderen en medewerkers benaderd. De respons varieerde per instrument van twee tot zeventien respondenten. Voor ieder instrument is onder meer nagevraagd hoe de ouders en kinderen reageerden, wat het beoogde effect was en in hoeverre het instrument bruikbaar was. Steeman concludeert dat de ervaringen met de instrumenten als positief werden beoordeeld en dat alle vier de instrumenten voor het merendeel van de kinderen geschikt of zelfs zeer geschikt bevonden werden. Wat de effecten betreft, geven de geënquêteerde Halt-medewerkers aan dat zij bij alle vier de instrumenten het ‘duidelijk maken van de gevolgen van strafbaar gedrag’ bij veel kinderen voldoende bereikt vinden. Daarnaast scoort het computerspel volgens hen goed op het bijbrengen van inzicht in noodzaak/nut van regels, het stripverhaal ‘stop eens even’ op het bieden van ondersteuning aan de ouders, de Stop-rap op het bijbrengen van positieve gedragsalternatieven en inzicht in noodzaak/nut van regels en de Stop-modules op het bijbrengen van inzicht in zowel noodzaak/nut van regels als in het eigen gedrag. Hierbij moet echter worden bedacht dat het in dit onderzoek om kleine aantallen gaat en dat het ontbreken van een vergelijking van de respons-nonrespons het niet mogelijk maakt algemene conclusies over de ervaringen met deze materialen te geven.

We hebben geen onderzoek gevonden waarin empirische onderbouwing is gegeven voor de effectiviteit van deze vier Stopmaterialen.

2.4 Concluderend

Het ‘Handboek Stop-procedure’ (Halt Nederland, 2005) geeft een gedetailleerde beschrijving van doelen en doelgroep van de Stop-reactie. Het algemene doel (voorkomen van recidive) is uitgewerkt in meerdere specifieke doelen (opvoedondersteuning; bespreekbaar maken delictgedrag; signaleren achterliggende problematiek; signaal afgeven aan kind; positief beïnvloeden van het gedrag). Verder zijn de uitgangspunten en de beoogde resultaten zowel ten aanzien van het kind als ten aanzien van de ouders beschreven. Voor de beschrijving van de doelgroep zijn duidelijke selectiecriteria en uitsluitingsgronden geformuleerd. De theoretische onderbouwing van de Stop-reactie is in het handboek maar beperkt terug te vinden. Er is een beknopte beschrijving van algemene aannames uit de onderzoeksliteratuur welke betrekking hebben op: de noodzaak van het in het leven roepen van een reactie op jonge criminele kinderen; het vroegtijdig ingrijpen bij deze groep; het pedagogisch karakter; en het belang om ouders te

betrekken bij de interventie. Op welke risicofactoren men zich richt en wat de werkzame bestanddelen zijn van de Stop-reactie zijn niet terug te vinden in het handboek. Kortom, een expliciet veranderingsmodel waarin is onderbouwd hoe de subdoelen zoals bewustwording, opvoedingsondersteuning en signalering van problematiek specifiek voor de doelgroep van delictplegende twaalfminners leidt tot voorkoming van herhaling van delinquent gedrag, wordt niet gegeven.

De werkwijze en aanpak zijn duidelijk gespecificeerd in het handboek. Het handboek omschrijft de gestelde doorlooptijden, het werkproces, de toe te passen materialen en signaleringsinstrumenten, en de manier waarop bepaalde vast omschreven gegevens geregistreerd dienen te worden in het registratiesysteem AuraH. Ook is duidelijk vastgelegd hoe de verwijzingssystematiek naar de ketenpartners eruit ziet voor een twaalfminner. Een beschreven theoretische en empirische onderbouwing van de vier Stopmaterialen ontbreekt. Hoewel uit een enquête bleek dat deelnemers overwegend positief oordelen over de materialen, zegt dat niets over de werking van de materialen voor de gestelde doelen.

3 Interviews met experts

Een tweede mogelijkheid om inzicht te krijgen in de onderbouwing van een interventie is informatie te krijgen van de ontwikkelaars en uitvoerders zelf. Bij in de praktijk ontwikkelde interventies kunnen uitvoerders relevantere informatie bieden over doel, doelgroep, beoogde werking, relevante risico en beschermende factoren e.d. dan in officiële stukken of literatuur is geëxpliciteerd. Ook kan duidelijk worden waarom specifieke keuzen zijn gemaakt ten aanzien van deze aspecten van een interventie. In dit hoofdstuk worden de resultaten beschreven uit de interviews met twee beleidsmedewerkers en met Halt-medewerkers van twintig vestigingen verspreid over Nederland.¹⁰

3.1 Doelen en beoogde resultaten

In deze paragraaf beschrijven we de achtergrond van de doelen van de Stop-reactie, zoals deze door de experts zijn waargenomen. Aan de experts is tevens gevraagd welke beoogde resultaten gegeven de doelen van de Stop-reactie kunnen worden verwacht.

Opvoedingsondersteuning en vroegtijdige onderkenning

Volgens de geïnterviewde beleidsmedewerkers zijn de doelen met betrekking tot de Stop-reactie opgesteld vanuit het oogpunt van preventie en ondersteuning en vanuit de feiten die bekend waren over vroegtijdige ondersteuning. Op basis van wetenschappelijke literatuur is de gedachte dat risicogedrag vroegtijdig onderkend

moet worden, er een snelle reactie moet plaatsvinden en ouders daarin ondersteund moeten worden. Met andere woorden, het doel is om de lichte delicten als vindplaats te gebruiken (vroegtijdige onderkenning) om zwaarder delictgedrag te voorkomen door middel van opvoedingsondersteuning.

De geïnterviewde Halt-medewerkers schetsen in grote lijnen een zelfde beeld. Als belangrijkste doelen die met de Stop-reactie worden nagestreefd noemen zij vooral het bieden van opvoedingsondersteuning c.q. een pedagogische handreiking aan de ouders en het verkrijgen van inzicht c.q. bewustwording (beide door ongeveer driekwart van de medewerkers genoemd), het voorkomen van recidive en het signaleren van achterliggende problematiek (allebei in iets meer dan een derde van de gevallen genoemd) en het vroegtijdig in beeld krijgen van risicokinderen (door een vijfde van de geïnterviewden genoemd).

Een groot deel van de experts verwacht dan ook op het gebied van opvoedingsondersteuning resultaten van de Stop-reactie. Hoewel één van de beleidsmedewerkers opmerkt dat 'het beleid destijds niet is gericht op dergelijke 'zachte doelen', stelt de ander dat het de bedoeling is dat ouders zich ondersteund voelen, hetzij door de activiteiten die het Halt-bureau zelf onderneemt, hetzij via doorverwijzing. In het verlengde hiervan blijkt uit de interviews met Halt-

---

¹⁰ Waar in de interviews met Stop-medewerkers (absolute) aantallen worden vermeld, hebben deze betrekking op het aantal Halt-bureaus uit de steekproef (N=20) en niet op het aantal Stop-medewerkers dat is geïnterviewd.

medewerkers dat verwacht wordt dat de Stop-reactie ouders beter leert omgaan met soortgelijke situaties, dat zij zich meer bewust worden van (en meer inzicht krijgen in) het gedrag van hun kind en in hun eigen handelen en het stellen van grenzen. Daarnaast worden resultaten verwacht ten aanzien van signalering en/of doorverwijzing en is de verwachting dat ouders zich gesteund voelen.

Signaalfunctie naar het kind

In antwoord op de vraag wat de relatie is van de bovenbesproken doelen met het voorkomen van recidive wijzen beide geïnterviewde beleidsmedewerkers op de signaalfunctie van de Stop-reactie naar het kind: er wordt een signaal afgegeven 'Dat dit gedrag niet kan.' Voorts is er volgens hen sprake van een indirecte relatie: signaleren en doorverwijzen zijn voorwaarden om hulp op gang te brengen waardoor delictgedrag zou kunnen worden voorkomen. Ook optreden, handelen en een pedagogische actie kunnen er naar hun mening toe leiden dat het kind tot ander gedrag komt. Beide experts stellen wel dat de Stop-reactie een preventie-maatregel is en niet een repressiemaatregel. Dit wordt tevens door de geïnterviewde Halt-medewerkers genoemd. Volgens dertien van hen wordt met de eerdergenoemde doelen vooral beoogd recidive te voorkomen (N=13).

De meerderheid van de geïnterviewde Halt-medewerkers (N=16) verwacht dat er bij zowel kind als ouders bewustwording en inzicht ontstaan. In meer specifieke zin wordt bedoeld op bewustwording van de gevolgen van het gedrag, inzicht in de situatie, in het motief en in de werking van groepsdruk. Hoewel sommigen van de geïnterviewde Halt-medewerkers hopen dat hierdoor gedragsverandering op gang wordt gebracht, zijn er ook Halt-medewerkers die op dit vlak geen verwachtingen koesteren. Een medewerker zegt hierover: 'De vraag is of je überhaupt dingen kunt verwachten; het kind is voortdurend in ontwikkeling en daarbij doen zich telkens andere zaken voor.' En een ander zegt: 'Gedragsverandering is een groot woord, daar is Stop te kort voor; beter is te spreken van "een aanzet tot".'

Voorkomen van recidive

De geïnterviewde beleidsmedewerkers zijn van mening dat er slechts indirecte resultaten te verwachten zijn in termen van recidivevermindering: namelijk met behulp van de Stop-reactie de potentiële risicogroep bereiken, waardoor een 'criminele carrière' kan worden voorkomen. Met andere woorden, de Stop-reactie is vooral een 'vindplaats', waarna doorverwezen kan worden en waar gewerkt wordt aan inzicht en bewustwording. Dit was volgens één van de geïnterviewde beleidsmedewerkers destijds het enige doel dat 'het beleid' helder voor ogen stond. Volgens een kwart van de geïnterviewde Halt-medewerkers fungeert de Stop-reactie als vindplaats. Een deel van de geïnterviewde Halt-medewerkers plaatst kanttekeningen bij de mogelijkheid van recidivevermindering door Stop. Zo stelt een Halt-medewerker uitsluitend recidivevermindering te verwachten met betrekking tot het gepleegde delict, want: 'De module winkeldiefstal gaat alleen over winkeldiefstal en niet over vuurwerk of vandalisme. Het heeft natuurlijk wel dezelfde basisideeën: groepsdruk, nee zeggen en weglopen.' Een ander is van mening dat recidivevermindering alleen te verwachten valt bij kinderen met wie 'Niet veel aan de hand is.'

Bijeffecten

Voor het overige worden diverse andere – niet onder één noemer te brengen – bijeffecten verwacht. Hierbij kunnen positieve en negatieve bijeffecten worden onderscheiden.

Ten aanzien van de positieve bijeffecten gaat het bijvoorbeeld om:

- Het feit dat het vrijwillige karakter van Stop ervoor zorgt dat betrokkenen eerder openstaan voor hulpverlening.
- Dat er genoegdoening naar de benadeelde plaatsvindt.
- Dat er een preventief effect van Stop uitgaat omdat er over wordt verteld aan vriendjes of op school.
- Dat er soms ook informatie verkregen wordt over andere zaken dan die waarvoor het kind is verwezen naar Stop en waar vervolgens actie op ondernomen kan worden richting bijvoorbeeld school of gemeente.

Als negatieve bijeffecten wordt onder andere gewezen op:

- Het feit dat de Stop-reactie voor sommige kinderen te licht is of zelfs leuk wordt gevonden en daardoor niet afschrikt.
- Dat de Stop-reactie via registratie ‘criminalisering’ in de hand zou kunnen werken (‘boefjesbank’).
- Dat er bij zwaardere (‘niet-Halt-waardige’) delicten hooguit hulpverlening maar geen reactie, dus geen passende straf volgt en dat er sprake is van ongelijkheid wanneer bij groepsdelicten sommige ouders geen toestemming geven en dientengevolge hun kinderen niet naar Stop hoeven, terwijl de andere kinderen dit wel moeten.

3.2 Theoretische onderbouwing

Zoals in hoofdstuk 2 al werd vermeld, wordt in het Handboek Stop-reactie beperkte informatie gegeven over de theoretische achtergronden van de Stop-reactie. In de interviews is dit onderwerp nader aan bod gekomen. Gevraagd is naar de achterliggende (theoretische) onderbouwing van de Stop-reactie als geheel.

Beide geïnterviewde beleidsmedewerkers stellen dat de Stop-reactie is gebaseerd op een aantal wetenschappelijke aannames (zie onder andere Loeber, 1998, en Junger-Tas, 1998), te weten:

- Het plegen van delicten door jonge kinderen is een risicofactor voor later crimineel gedrag.
- Vroegtijdig ingrijpen is van belang om verder afglijden te voorkomen.
- Het is van belang om ouders zo vroeg mogelijk ondersteuning aan te bieden in dergelijke gevallen.

Voorts baseert de Stop-reactie zich volgens hen op een aantal achterliggende beleidsdocumenten (o.a. commissie Van Montfrans, 1994; Grapendaal, 1996; Notitie ‘Kinderen en Criminaliteit’, 1997). Het aanbod voor het kind binnen de Stop-reactie is volgens één van de geïnterviewde beleidsmedewerkers gebaseerd op de sociale leertheorie.

De interviews met Halt-medewerkers laten deels eenzelfde, zij het minder eenduidig beeld zien. Wat achterliggende theorieën betreft, verwijzen sommige experts naar al dan niet nader gespecificeerde onderzoeken of documenten,¹¹ terwijl andere in meer algemene zin refereren aan diverse wetenschappelijke aannames of inhoudelijke aspecten op het gebied van delinquentie en opvoeding. Zo vermelden sommigen dat de Stop-reactie is gebaseerd op de wetenschappelijke aanname dat twaalfminners die een delict plegen later meer kans hebben om opnieuw in de fout te gaan en dat een vroegtijdige en snelle reactie gewenst is. Ook zijn enkele experts van mening dat de Stop-reactie is gebaseerd op pedagogische theorieën of uitgangspunten.

Ondanks de verwijzingen naar vooral algemene literatuur, zijn alle experts van mening dat de Stop-reactie vooral ontwikkeld is in de praktijk. Voorzover de experts menen dat de Stop-reactie is gebaseerd op ervaringen elders, verwijzen zij onder meer naar buitenlandse ervaringen, naar ervaringen bij de Raad voor de Kinderbescherming met het aanbieden van interventies aan twaalfminners en naar ervaringen en experimenten bij Halt-bureaus. Ook merkt men op dat de Stop-reactie is gebaseerd op de Halt-afdoening.

Risico- en beschermende factoren

Op welke beïnvloedbare factoren richt de Stop-reactie zich? Te onderscheiden vallen in dit verband risicofactoren (factoren die een risico opleveren met betrekking tot delinquent of anderszins problematisch gedrag) en beschermende factoren (factoren die bescherming bieden tegen delinquent of anderszins problematisch gedrag).

De experts zeggen dat de Stop-reactie zich richt op risicofactoren op alle mogelijke gebieden: op de leefgebieden van de kinderen, op groepsinvloeden, op het gedrag van het kind zelf en op opvoedingsproblemen van de ouders. Men blijft hierbij echter vooral spreken in algemene termen zonder specifieke risicofactoren te benoemen.

Volgens de twee beleidsmedewerkers richt de Stop-reactie zich op sociaal-psychologische factoren (de achterliggende problematiek 'in de breedte') en op pedagogische factoren, door de opvoeding even over te nemen en de opvoedingsvaardigheden van de ouders te vergroten. Bijna tweederde van de Halt-medewerkers (N=13) meent ook dat de Stop-reactie zich (ook) indirect richt op criminogene factoren en de helft van de geïnterviewde Halt-medewerkers noemt (tevens) psychosociale factoren. Maar, men heeft niet de illusie om met de maximaal tien uren die een Stop-reactie mag duren, de risicofactoren aan te kunnen pakken: 'Dat is te hoog gegrepen.'

De Stop-reactie richt zich volgens beide beleidsmedewerkers ook specifiek op beschermende factoren. Hier is men iets specifieker in het benoemen van welke beschermende factoren worden bedoeld. Ten aanzien van het kind betreft dit het vergroten van de weerbaarheid, 'nee' kunnen zeggen, sterk in je schoenen staan, met andere woorden, het versterken van sociale vaardigheden. Naar de ouders toe gaat het om de ouders te versterken in hun opvoedgedrag, in zo

---

¹¹ Waarbij onder meer de commissie Van Montfrans (1994) en de overzichtswerken van Loeber (1998), Bol, Slot, & Koops (1998) worden genoemd.

breed mogelijke zin. De andere geïnterviewde beleidsmedewerker is van mening dat het naar de ouders toe beperkt blijft tot het bieden van ‘een getraind luisterend oor.’

Ook de meerderheid van de geïnterviewde Halt-medewerkers geeft te kennen dat de Stop-reactie zich – al dan niet expliciet en in meer of mindere mate – tevens richt op beschermende factoren. In de praktijk schenkt bijna iedereen er wel aandacht aan, door bijvoorbeeld te kijken naar het opvoedingsgedrag van de ouders en/of naar het gezin, door opvoedingstips aan de ouders te geven, het stimuleren van sociale vaardigheden, het weerbaar maken tegen groepsdruk, het aandragen van geschikte opvoedingsstrategieën en het creëren van een veilige omgeving.

Ook hier wordt de opmerking geplaatst dat de meeste geïnterviewde Halt-medewerkers niet actief werken aan beschermende factoren, omdat naar hun zeggen de Stop-reactie daar niet op is gericht of daarvoor te kortdurend is.

Werkzame bestanddelen

De geïnterviewde beleidsmedewerkers onderscheiden drie werkzame bestanddelen binnen de Stop-reactie:

- Bewustwording en inzicht.
- Signaalfunctie.
- Stop als ‘vindplaats’.

De Stop-reactie kan volgens de beleidsmedewerkers door middel van leeractiviteiten inzicht geven in de wijze waarop het kind tot het delinquente gedrag is gekomen, gedragsalternatieven aanbieden en de boodschap afgegeven ‘dat het niet kan’ wat het kind heeft gedaan. Daarnaast vervult de Stop-reactie volgens beide experts een signaalfunctie, zowel naar de ouders als naar het kind. In die gevallen waar er geen sprake is van achterliggende problematiek dient de Stop-reactie ter normbevestiging, waardoor ouders alerter op hun kind reageren. Het laatstgenoemde bestanddeel, Stop als vindplaats, ligt min of meer in het verlengde hiervan. Eén van de geïnterviewde beleidsmedewerkers licht toe dat er door de Stop-reactie zicht is op de ouders en kinderen die een risico lopen. Het vroegtijdig signaleren en doorverwijzen zorgt er voor dat kinderen een zo gezond mogelijke ontwikkeling kunnen doormaken.

De resultaten van de interviews met de Halt-medewerkers laten gedeeltelijk hetzelfde beeld zien. Zij noemen het aanbieden van excuses, bewustwording en inzicht, en het bieden van opvoedingsondersteuning. Daarnaast worden ook het ‘lik-op-stuk karakter’ en het feit dat ‘vreemde ogen dwingen’ door sommige experts als werkzaam bestanddeel beschouwd. Voor het overige worden uiteenlopende zaken genoemd, zoals: betrokkenheid/motivatie van de ouders, vrijwilligheid van de Stop-reactie waardoor ouders en kind gemotiveerd zijn, kindgerichte aanpak, maatschappelijke reactie op strafbaar gedrag, het feit dat de Stop-reactie maatwerk levert, het feit ‘dat er nu op vrijwillige basis iets wordt aangeboden, waar er voorheen niets gebeurde’, de ‘intensieve aanpak’ en het ‘duidelijk maken dat het vertoonde gedrag niet wordt getolereerd.’

3.3 Samenvatting

Ten aanzien van de doelen van de Stop-reactie noemen de experts als belangrijke doelen vooral het bieden van opvoedingsondersteuning c.q. een pedagogische handreiking aan de ouders en het verkrijgen van inzicht c.q. bewustwording. Verder is er volgens hen sprake van een mogelijke indirecte relatie met het voorkomen van recidive: signaleren en doorverwijzen zijn voorwaarden om hulp op gang te brengen waardoor delictgedrag zou kunnen worden voorkomen. De meesten zien het voorkomen van recidive en het veranderen van gedrag niet als doelen van de Stop-reactie. Voorts geven de experts aan dat er ruimte is om doelen toe te snijden op het individu. De doelen zijn volgens sommigen van hen wel te meten, maar dit gebeurt ten tijde van de interviews nog niet. Wat betreft de doelgroep wordt opgemerkt dat deze over het algemeen voldoende duidelijk is omschreven, maar dat er enkele kanttekeningen zijn te plaatsen ten aanzien van het bereik ervan.

De theoretische onderbouwing van de Stop-reactie is volgens de experts gestoeld op enkele wetenschappelijke aannames en achterliggende beleidsdocumenten (die ook worden genoemd in het handboek). Verder wordt door enkelen opgemerkt dat de Stop-reactie vooral ook is gebaseerd op pragmatische gronden en gezien moet worden als een afgeleide van de Halt-afdoening. De experts kennen een aantal werkzame bestanddelen toe aan de Stop-reactie, waarbij men zich baseert op praktijkervaring. Ook noemen zij een aantal risico- en beschermende factoren waar de Stop-reactie zich volgens hen op richt.

4 Beantwoording van de onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksvragen beantwoord. De bevindingen uit het handboek en van de experts worden naast elkaar gehouden. Overeenkomsten en verschillen worden naar voren gehaald en nader besproken. De bevindingen worden in boxen kort samengevat. Zoals gezegd zijn de onderzoeksvragen gebaseerd op algemeen werkzame factoren voor interventies afkomstig uit de What Works benadering. In het slothoofdstuk wordt nagegaan in hoeverre de onderzochte aspecten van het plan achter de Stop-reactie aansluiting vindt bij deze algemeen werkzame factoren.

4.1 Doelgroep en doelen

Onderzoeksvraag 1: Hoe wordt de doelgroep omschreven?

Om de effectiviteit van een interventie te kunnen bepalen is het van belang dat de doelgroep duidelijk is omschreven. De doelgroep is in het handboek duidelijk omschreven (zie box 3). Hoewel de experts vinden dat de doelgroep voldoende is afgebakend, is er onduidelijkheid over de leeftijdsondergrens. In het handboek staat beschreven dat een ondergrens niet bestaat en dat in het geval een kind nog geen 8 jaar is, de Stop-reactie wordt aangeboden in de vorm van een ondersteunend oudergesprek zonder kind.

Box 3 Omschrijving doelgroep Stop-reactie

Vraag 1: Hoe wordt de doelgroep omschreven?

Handboek	Experts
1 Jonger dan 12 jaar (onder 8 jaar alleen voor ouders).	Niet van toepassing
2 'Halt-waardig' feit.	
3 Geen eerdere Stop-reactie.	
4 Geen sprake van ernstige achterliggende problematiek.	

Onderzoeksvraag 2a: Zijn er concrete doelen geformuleerd?

De doelen van de Stop-reactie zijn onder te verdelen in een algemeen doel en meerdere specifieke doelen. Het handboek Stop-reactie omschrijft het algemene doel van de Stop-reactie als 'het voorkomen van herhaling van delictgedrag en daarmee een bijdrage leveren aan het verminderen van jeugdcriminaliteit'. De specifieke doelen zijn ouders te ondersteunen, twaalfminners het signaal te geven dat wetsovertredend gedrag niet wordt getolereerd, het gedrag van het kind positief te beïnvloeden en eventuele achterliggende problematiek te signaleren. De doelen die zijn omschreven in het handboek worden grotendeels ook genoemd door de experts met uitzondering van het algemene doel en het specifieke doel gedragsverandering. Slechts een klein deel van de experts benoemt deze als echte doelen van de Stop-reactie. Het merendeel van de experts ziet vooral de doelen 'opvoedondersteuning' en 'een signaal afgeven aan het kind' als belangrijkste doelen van de Stop-reactie.

Box 4 Doelen Stop-reactie*Vraag 2a: Zijn er concrete doelen geformuleerd?*

	Handboek	Experts
Algemeen:	1 Voorkomen recidive.	1 Voorkomen recidive wordt door een enkeling genoemd, meerderheid ziet dit niet als doel.
Specifiek:	2 Opvoedondersteuning.	2 Opvoedondersteuning.
	3 Vindplaats voor achterliggende problematiek.	3 Vindplaats/signalering.
	4 Signaalfunctie: verkrijgen van inzicht en bewustwording.	4 Signaalfunctie: verkrijgen van inzicht en bewustwording.
	5 Positieve gedragsverandering.	

Onderzoeksvraag 2b: Zijn deze doelen meetbaar?

Om de werking van een interventie vast te kunnen stellen, is het van belang dat de doelen die gesteld worden meetbaar zijn zodat bepaald kan worden of het doel gerealiseerd is. In het handboek zijn twee specifieke doelen geformuleerd die zijn aan te merken als voldoende concreet en meetbaar (zie box 5). De eerste is de signaalfunctie. Hiervoor zijn in het handboek vier meetbare resultaten geformuleerd, namelijk dat het kind:

- Inzicht verkrijgt in het eigen strafbaar gedrag.
- Inzicht in de gevolgen van het delict voor zichzelf en anderen.
- Inzicht in de noodzaak van bestaande regels.
- Inzicht in de keuzemogelijkheden van het gedrag.

Een tweede specifiek doel dat meetbaar is Stop als ‘vindplaats’ voor psychosociale problemen. Hiervoor zijn signaleringsinstrumenten (SDQ en VOBO) te gebruiken om het doel te meten.

Voor de overige drie specifieke doelen kan geconcludeerd worden dat niet is omschreven wat ze precies inhouden en hoe ze gemeten kunnen worden.¹²

Box 5 Meetbare doelen bij de Stop-reactie*Vraag 2b: Zijn de doelen meetbaar gemaakt?*

	Handboek	Experts
Algemeen:	Voorkomen herhaling delictgedrag. Niet meetbaar gemaakt.	Niet van toepassing
Specifiek:	1 Opvoedondersteuning, niet meetbaar gemaakt.	Niet van toepassing
	2 Vindplaats, de SDQ en VOBO als meetinstrumenten om achterliggende problemen te signaleren en gericht door te verwijzen.	
	3 Signaalfunctie, vier meetbare resultaten geformuleerd.	
	4 Positieve gedragsverandering, niet meetbaar gemaakt.	

Onderzoeksvraag 3: Zijn er nog andere positieve of negatieve effecten te voorzien?

In het handboek worden geen mogelijke neveneffecten vermeld. De experts noemen er wel een aantal. Positieve neveneffecten zijn:

¹² In het handboek zijn wel evaluatieformulieren opgenomen die het kind en de ouders dienen in te vullen na het volgen van de Stop-reactie, maar deze evalueren vooral wat men vindt van de uitvoering van de Stop-reactie. Er wordt niet zozeer gemeten of de beoogde doelen behaald zijn.

- Dat door het vrijwillige karakter van Stop deelnemers openstaan voor hulpverlening.
- Dat er genoegdoening naar de benadeelde plaatsvindt.
- Dat er een preventief effect van Stop uitgaat omdat er over wordt verteld aan vriendjes of op school.
- Dat er soms ook informatie verkregen wordt over andere zaken dan die waarvoor het kind is verwezen naar Stop, zodat vervolgens actie kan worden ondernomen richting school of gemeente.

Negatieve neveneffecten die worden genoemd zijn onder andere:

- Dat de Stop-reactie voor sommige kinderen te licht is of zelfs leuk wordt gevonden en daardoor niet afschrikt.
- Dat de Stop-reactie via registratie ‘criminalisering’ in de hand zou kunnen werken (‘boefjesbank’).
- Dat er bij zwaardere (‘niet-Halt-waardige’) delicten hooguit hulpverlening maar geen reactie, dus geen passende straf volgt.
- Dat er sprake is van ongelijkheid wanneer bij groepsdelicten sommige ouders geen toestemming geven en dientengevolge hun kinderen niet naar Stop hoeven, terwijl de andere kinderen dit wel moeten.

Box 6   Andere te verwachten positieve of negatieve effecten

Vraag 3: Zijn er nog andere positieve of negatieve effecten te voorzien?

	Handboek	Experts
Positief:	Niet beschreven	1 Betrokkenen staan meer open voor hulpverlening door vrijwillig karakter. 2 Genoegdoening naar benadeelde. 3 Preventieve werking andere kinderen. 4 Signaleringsfunctie andere belangrijke informatie.
Negatief:	Niet beschreven	1 Door sommigen gezien als iets leuks. 2 Werkt criminalisering in de hand. 3 Ongelijkheid doordat zwaardere delicten niet in aanmerking komen voor stop, of indien sommige ouders niet meewerken.

4.2   Theoretische onderbouwing

Onderzoeksvraag 4: Op welke risico- en beschermende factoren richt de Stop-reactie zich?

In het handboek wordt het belang benadrukt om ouders te betrekken bij interventies met jonge kinderen, onder meer omdat dit de mogelijkheid biedt in een vroegtijdig stadium eventuele risicofactoren te signaleren die duiden op een verhoogde kans op herhaling van het delictgedrag bij het kind. Om welke risicofactoren het gaat wordt in het handboek niet nader gespecificeerd. Ook over beschermende factoren wordt niet expliciet geschreven.

De experts geven aan dat de Stop-reactie zich richt op risicofactoren in verschillende domeinen van functioneren (zie box 7), maar benoemen in dit kader vooral de *aanpak* van potentiële factoren en in veel mindere mate worden de factoren benoemd waarover het dan gaat. In die gevallen waarin wel factoren worden benoemd, zegt men zich vooral te richten op het confronteren met het delict, het stellen van regels en op de achterliggende problematiek in de breedte.

Beschermende factoren waar de Stop-reactie zich volgens hen op richt zijn het versterken van sociale vaardigheden en het versterken van het opvoedingsgedrag. Hierbij wordt de kanttkening geplaatst door de experts dat de Stop-reactie zich voor een groot deel *indirect* richt op deze factoren en dat gegeven de beperkte beschikbare tijd voor de Stop-reactie niet meer kan worden verwacht.

Box 7 Risico- en beschermende factoren Stop-reactie

Vraag 4: Op welke risico en beschermende factoren richt de Stop-reactie zich?

	Handboek	Experts
Risicofactoren:	Niet beschreven	Ja, vooral algemene factoren benoemd zoals: 1 Gezinsfactoren. 2 Sociaal-psychologische factoren. 3 Groepsinvloeden. 4 Pedagogische factoren. 5 Criminogene factoren.
Beschermende factoren:	Niet beschreven	Ja, indirect invloed op: 1 Sociaal-psychologische en pedagogische factoren.

Onderzoeksvraag 5: Welke veranderingen mogen van de Stop-reactie worden verwacht en waarop is die verwachting gebaseerd?

De effectiviteit van een interventie kan pas worden vastgesteld als voor de doelen een gedragsveranderingmodel is geëxpliciteerd met daarin assumpties waarvoor bewijs is gevonden dat deze ook werkzaam zijn bij de doelgroep. In box 5 wordt dit voor de Stop-reactie weergegeven. Er is geen expliciet veranderingsmodel beschikbaar dan verwijzingen naar algemene theorieën als de sociaal-leertheorie. Volgens het handboek wordt het algemene doel recidivevermindering bereikt middels de vier specifieke doelen. Deze verwachtingen zijn gebaseerd op diverse algemene wetenschappelijke aannames en rapporten, maar ook hiervoor geldt dat er geen veranderingsmodellen zijn geëxpliciteerd. Nadere bestudering van deze literatuur laat echter geen duidelijk veranderingsmodel zien dat leidt tot de beoogde doelen bij de specifieke doelgroep twaal-fminners.

De Stop-reactie is gebaseerd op de Halt-afdoening. Volgens de literatuur is deze afdoening gebaseerd op concepten uit de leertheorie (zowel de ‘social learning’ theorie als de ‘operant learning’ theorie, de ‘reintegrative shaming’ theorie en de ‘social exchange’ theorie). Deze modellen zijn niet specifiek uitgewerkt voor de doelgroep van de Stop-reactie.

De experts kijken in hun mening af van wat in het handboek staat beschreven. Een merkt zelfs op dat de Stop-reactie alleen dient als vindplaats en dat dat het belangrijkste en enige uitgangspunt was bij de ontwikkeling van de Stop-reactie. De experts hebben over het algemeen geen verwachtingen van de Stop-reactie wat betreft recidivevermindering en gedragsverandering, omdat men niet de tijd en de middelen heeft om dit te bewerkstelligen. Recidivevermindering zou slechts *indirect* (door het doorsturen van kinderen en ouders naar andere instanties) kunnen worden bereikt.

Box 8 Te verwachten veranderingen van de Stop-reactie

Vraag 5: Welke veranderingen/uitkomstmaten mogen van de Stop-reactie worden verwacht, en waarop is dit gebaseerd?

	Handboek	Experts
1 Recidivevermindering:	Ja, gebaseerd op aanname dat de specifieke doelen hieronder leiden tot dit algemene doel.	Nee. - Slechts indirect door risicogroep te signaleren (aanpak dus elders).
2 Gedragsveranderingen:	Ja, gebaseerd op leertheoretische uitgangspunten.	Nee. - Te kort. - Geen toereikende middelen.
3 Bewustwording en inzicht:	Ja, gebaseerd op aanname dat als er relatie is tussen leeractiviteit en delict, het kind inzicht zal krijgen in wat wel en niet kan.	Ja, gebaseerd op praktijkervaring.
4 Opvoedingsondersteuning:	Ja, door opvoedingsvragen in kaart te brengen.	Ja, door een luisterend oor te bieden en dingen bespreekbaar te maken.
5 Signalering problematiek en gerichte doorverwijzing:	Ja, met behulp van gevalideerde meetinstrumenten.	Ja, indien problemen worden signaleerd (mbv SDQ en VOBO) wordt er gericht doorverwezen.

Onderzoeksvraag 6: Welke werkzame bestanddelen leiden tot de gewenste veranderingen?

In het verlengde van vraag 5 ligt de vraag wat de werkzame bestanddelen zijn van de Stop-reactie (box 9). In het handboek wordt hierop niet expliciet ingegaan. De experts spreken zich hierover iets nader uit. Met betrekking tot 'bewustwording en inzicht' bij het kind benoemen zij bijvoorbeeld dat de leeractiviteit inzicht geeft in de wijze waarop het delict tot stand kwam in de hoop op bewustwording. Voor de doelen gedragsverandering en recidivevermindering noemen zij geen werkzame bestanddelen. Verder worden ook nog andere werkzame bestanddelen benoemd die niet in box 9 zijn beschreven, omdat ze niet direct aansluiten bij de genoemde doelen. Het gaat om bestanddelen als: het 'lik-op-stuk karakter van de Stop-reactie' en het 'feit dat vreemde ogen dwingen'. Ook het 'aanbieden van de excuses' wordt nadrukkelijk genoemd. Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat het handboek expliciete uitleg mist over de werking van de interventie ten aanzien van de beoogde veranderingen.

Box 9 Werkzame bestanddelen

Vraag 6: Welke werkzame bestanddelen leiden tot de gewenste verandering?

	Handboek	Experts
1 Recidivevermindering:	Niet beschreven	Geen
2 Gedragsveranderingen:	- Het negatief bekrachtigen van ongewenst gedrag. - Confrontatie met eigen gedrag. - Positief bekrachtigen van gewenst gedrag. - Een lik-op-stuk karakter.	Geen
3 Bewustwording en inzicht:	Niet beschreven	Leeractiviteit geeft inzicht in wijze waarop delict tot stand kwam, waardoor boodschap kan worden afgegeven dat dit niet kan.
4 Opvoedingsondersteuning:	Niet beschreven	Ouders krijgen meer inzicht in gedrag kind, hun eigen handelen en het stellen van grenzen en voelen zich zo gesteund.
5 Signalering problematiek en gerichte doorverwijzing:	Niet beschreven	Vroegtijdig signaleren geeft zicht op zogenoemde risicogezinnen.

Onderzoeksvraag 7: Welke theoretische onderbouwing ligt ten grondslag aan de Stop-reactie?

In box 10 worden de theoretische uitgangspunten benoemd, die volgens het handboek en de experts aan de Stop-reactie ten grondslag liggen. Zowel het handboek als de experts verwijzen naar enkele studies over preventie en aanpak van jeugdigen en enkele meer algemene assumpties. Het blijft overwegend bij aanduidingen van meer algemene noties zonder concreet naar onderzoeksliteratuur die betrekking heeft op de specifieke groep van twaalfminners te verwijzen. Sommige experts merken op dat de Stop-reactie voor een groot deel in de praktijk is ontwikkeld en nog het meest is gebaseerd op de Halt-afdoening.

Box 10 Theoretische onderbouwing Stop-reactie

Vraag 7: Welke (theoretische) onderbouwing ligt ten grondslag aan de Stop-reactie?

Handboek	Experts
<i>Wetenschappelijk onderzoek waaruit blijkt dat:</i>	
1 Preventie en aanpak van jeugdcriminaliteit zich niet alleen op kind, maar ook op opvoedingsvaardigheden van ouders moet richten.	1 Idem
2 Straffen van kind door persoon die een affectieve band heeft met het kind effectiever is.	2 Idem
3 Plegen van delicten door jonge kinderen risicofactor is voor het ontwikkelen van later crimineel gedrag.	3 Idem
<i>Algemene aanname dat:</i>	
4 Vroegtijdig ingrijpen van belang is om verder afglijden te voorkomen.	4 Idem
5 Leertheoretische, pedagogische uitgangspunten, net als Halt-afdoening.	5 Idem

4.3 Werkwijze, aanpak en context

Onderzoeksvraag 8: Is er sprake van een uitgewerkte werkwijze?

Om een interventie goed en consequent te kunnen uitvoeren, is het belangrijk dat de werkwijze nauwkeurig is vastgelegd. Het handboek van de Stop-reactie geeft een gedetailleerde beschrijving van het werkproces van de Stop-reactie (zie box 11). De doelgroep, de gestelde doorlooptijden, de verwijzingssystematiek, de toe te passen instrumenten en de manier waarop bepaalde gegevens geregistreerd dienen te worden zijn allemaal uitgebreid beschreven in het handboek.

Box 11 Werkwijze Stop-reactie

Vraag 8: Is er sprake van een uitgewerkte werkwijze?

Handboek	Experts
Ja, gedetailleerde beschrijving handboek.	Niet van toepassing

Onderzoeksvraag 9: Waaruit bestaat de aanpak?

Volgens het handboek maakt de interventie gebruik van een basismodule, een leeractiviteit, het aanbieden van excuses en een afrondend ouder-kindgesprek (box 12). De Stop-reactie duurt maximaal 10 uur.

In de basismodule wordt met ouders en kind het gepleegde delict, de aanleiding, de reactie op en de invulling van de Stop-reactie besproken. Tevens wordt met behulp van signaleringsinstrumenten (SDQ en de VOBO) nagegaan of er sprake is van achterliggende problematiek.

Voor de uitvoering van de leeractiviteiten voor het kind zijn vier zogenoemde ‘Stopmaterialen’ beschikbaar, die in de experimentele fase van de Stop-reactie door vier verschillende Halt-bureaus zijn ontwikkeld. Hierbij moet worden aan- gemerkt dat we geen literatuur hebben gevonden waaruit blijkt dat deze mate- rialen bewezen effect hebben. Het aanbieden van excuses gebeurt bij voorkeur mondeling en onder begeleiding van de Halt-medewerker en/of ouders. Aan het eind vindt een afrondend gesprek plaats met ouders en kind om te evalueren hoe het is gegaan.

Als de experts wordt gevraagd waaruit de aanpak van de Stop-reactie bestaat, zien we een beeld dat een stuk terughoudender is dan dat in het handboek. De meeste experts merken op dat de Stop-reactie zich *indirect* richt op risicofacto- ren, en spreken in meer afgezwakte termen over de aanpak zoals: ‘een luiste- rend oor bieden’, ‘zaken bespreekbaar maken’, ‘een klein steuntje in de rug geven’ en ‘gericht doorverwijzen’, opdat dit door iemand anders wordt aange- pakt. Een belangrijke reden voor een dergelijke afzwakking over de aanpak is dat men volgens de experts binnen de duur van de Stop-reactie niet de tijd en de middelen heeft.

Box 12 Aanpak Stop-reactie

Vraag 9: Waaruit bestaat de aanpak?

	Handboek	Experts
1 Basismodule (gesprek & afname signalerings- instrumenten VOBO & SDQ):	Kennismaken & signaleren achterliggende problematiek en evt. gericht doorverwijzen.	Signaleren achterliggende problematiek en gericht doorverwijzen (indirecte aanpak).
2 Leeractiviteit (Stop eens even, Stop-modules, Stop- rap of computerspel):	Inzicht in eigen gedrag kind geven, versterken sociale vaardigheden en gedrag positief beïnvloeden.	Inzicht eigen gedrag geven, stimuleren sociale vaardigheden en weerbaarheid.
3 Excuses aanbieden:	Niet beschreven	Niet uitgelegd
4 Afrondend ouder-kind gesprek:	Inzicht eigen gedrag, alternatieven gedrag aanbieden & aanleren en beantwoorden van vragen over opvoeding.	Klein steuntje in de rug opvoeder en inzicht in eigen gedrag kind.

Onderzoeksvraag 10: In welke context dient de Stop-reactie te worden uitgevoerd?

Uit het handboek komt naar voren dat de Stop-reactie dient te worden aange- past aan de pedagogische behoefte van de ouders en individuele omstandig- heden. Ook de experts zien de Stop-reactie als maatwerk waarbij ruimte is om doelen toe te snijden op het individu (zie box 13).

Box 13 Context van uitvoering Stop-reactie

Vraag 10: In welke context dient de Stop-reactie te worden uitgevoerd?

Handboek	Experts
Aangepast aan pedagogische behoefte ouders en individuele omstandigheden.	Stop wordt gezien als maatwerk. Er is ruimte om doelen toe te snijden op het individu.

5 Slot

Het doel van deze planevaluatie is na te gaan in hoeverre de Stop-reactie een doeltreffende interventie kan zijn op basis van bestudering van het plan. In dit hoofdstuk gaan we nader in op de doeltreffendheid van de Stop-reactie. Daarbij gaan we ook na in hoeverre het theoretische deel van de interventie voldoet aan de What Works criteria voor werkzame interventies. De doeltreffendheid van de Stop-reactie beoordelen we vervolgens aan de hand van de effectiviteitladder van Veerman (2006) die in de jeugdzorg wordt gebruikt om de kwaliteit van niet-justitiële interventies te bepalen. Tot slot volgen enkele overwegingen ten aanzien van de toekomst van de Stop-reactie.

5.1 Discussie

Voor de Stop-reactie is in het handboek een duidelijk omschreven werkwijze geformuleerd, dit geldt zowel voor de procedure als de te gebruiken materialen. Tevens is de doelgroep duidelijk omschreven en zijn de doelen geëxpliciteerd. Ook is beschreven welke activiteiten de Stop-reactie omvat. Wat kunnen we nu op basis van onze bestudering zeggen over de bij de Stop-reactie aanwezige algemeen werkzame factoren voor interventies en hoe veelbelovend is de reactie volgens de effectiviteitladder voor interventies uit de jeugdzorg?

De Stop-reactie en algemeen werkzame factoren voor interventies

Omdat de Stop-reactie als algemeen doel het voorkomen van herhalen van delict-gedrag heeft, is de interventie opgevat als een interventie voor daders van gepleegde delicten (Wartna, 2005) en ook volgens die richtlijnen onderzocht. Met betrekking tot de beoordeling van de werking van justitiële interventies¹³ is de zogenoemde Erkenningscommissie Gedragsinterventies (Ministerie van Justitie, 2005) in het leven geroepen. De doelstelling van deze erkenningscommissie is te komen tot interventies voor daders die bewezen effectief zijn in de reductie van crimineel gedrag en het voorkomen van recidive. De commissie heeft als functie het ex ante beoordelen van de kwaliteit van intramurale en extramurale gedragsinterventies voor justitiabelen en heeft daartoe tien criteria¹⁴ afgeleid uit de What Works beginselen waaraan een effectieve gedragsinterventie zou moeten voldoen. Het gaat hier om algemene factoren die aanwezig behoren te zijn bij een interventie wil deze werkzaam kunnen zijn. Deze factoren zijn voor justitiële interventies en voor niet-justitiële interventies in de jeugdzorg in essentie gelijk (Berger & Menger, 2002; Veerman, 2006; Van Yperen &

¹³ Een justitiële gedragsinterventie is een programmatisch en gestructureerd geheel van methodische handelingen gericht op het beïnvloeden van iemands gedrag of omstandigheden, met als doel het voorkomen van recidive. Hieronder worden niet verstaan de interventies die uitsluitend op basis van de zorgplicht van Justitie aan de justitiabelen worden aangeboden en die dus niet expliciet tot doel hebben de recidive te verminderen (Ministerie van Justitie, 2002b)

¹⁴ Deze kwaliteitscriteria zijn totstandgekomen op basis van: de Engelse *What works*-beginselen (*Programme Accreditation Criteria*, van het Correctional Services Accreditation Panel, Londen, augustus 2003), beoordelingscriteria van het NIZW/NJI, gesprekken met Nederlandse en Engelse (jeugd)deskundigen en ervaringen van de werkgroep Interventies van Terugdringen Recidive.

Veerman, 2008). Wil een interventie werkzaam kunnen zijn dan dient in ieder geval aan de volgende vijf werkzame factoren (criteria) te worden voldaan:

- Theoretische onderbouwing: de gedragsinterventie is gebaseerd op een expliciet veranderingsmodel waarvan de werking wetenschappelijk is aangetoond.
- Selectie van de doelgroep: de doelgroep waarop de gedragsinterventie zich richt wordt duidelijk gespecificeerd.
- Dynamische criminogene factoren (risicofactoren): de gedragsinterventie is gericht op het veranderen van risicofactoren die samenhangen met het criminele gedrag.
- Effectieve (behandel)methoden: er worden (behandel)methoden toegepast die aantoonbaar effectief of veelbelovend zijn.
- Vaardigheden en protectieve factoren (beschermende factoren): de aanpak is mede gericht op het leren van praktische, sociale en probleemoplossende vaardigheden.

Uit de analyse van het handboek en de gesprekken met de experts blijkt dat de Stop-reactie alleen aan de selectie van de doelgroep voldoet. Met betrekking tot de overige vier criteria kunnen we concluderen dat er vooralsnog onvoldoende theoretische en empirische ondersteuning is om een goede beoordeling van de Stop-reactie te geven zoals verwacht bij de criteria van een justitiële interventie. Als justitiële interventie die zich richt op reductie van recidive zoals in de algemene doelstelling wordt verondersteld zou de Stop-reactie nog aanzienlijk verbeterd moeten worden.

De doeltreffendheid van de Stop-reactie

Naar onze mening is er (vooralsnog) onvoldoende empirische onderbouwing voor de Stop-reactie en we zijn dan ook van mening dat het niet mogelijk is de interventie op de effectiviteitladder van Veerman (2006; Van Yperen & Veerman, 2008; zie box 2 hoofdstuk 1) als 'veelbelovend' te omschrijven. Afgaand op de criteria die Veerman et al. stellen kunnen we hoogstens stellen dat de reactie, de potentie heeft om effectief te zijn. Zo zijn doelen en doelgroep omschreven en is er sprake van een uitgewerkte werkwijze voor uitvoerders (de Stopmaterialen). Ondanks deze bevindingen passen hierbij de nodige kanttekeningen. Er zijn nog teveel onduidelijkheden over de risico- en beschermende factoren waarop de interventie zich richt voor welke resultaten en wat de werkzame bestanddelen zijn. Dit wil niet zeggen dat de onderbouwing er niet is, maar vooralsnog is deze in het materiaal dat ons ter beschikking stond niet afdoende weergegeven en vraagt om nadere beschrijving. Wel zorgen deze beperkingen ervoor dat de interventie niet als veelbelovend kan worden aangemerkt. Met betrekking tot deze punten willen we enkele overwegingen meegeven.

Onduidelijkheden over de doelgroep

Ten eerste ten aanzien van de doelgroep. De doelgroep is duidelijk omschreven, maar:

- Uit de gesprekken met de experts blijkt wel dat er onduidelijkheid is over de leeftijdsondergrens. Staat in het handboek dat voor kinderen jonger dan 8 jaar enkel gesprekken met ouders gevoerd moeten worden, in de praktijk lijkt men niet overal de minimale leeftijd van 8 jaar voor individuele kindgesprekken te hanteren.

- De experts melden dat het vrijwillige karakter ertoe leidt dat de échte doelgroep niet altijd even goed wordt bereikt. Daarbij blijft het de vraag wat met deze ‘échte’ doelgroep wordt bedoeld. Tevens merkt men in dit kader op dat niet iedereen wordt doorverwezen door de politie.

Deze punten vragen om een meer nauwkeurige omschrijving en om nader onderzoek naar hoe er in de praktijk mee wordt omgegaan. Ze kunnen in een procesevaluatie nader worden onderzocht.

Algemene doelstelling te hoog gegrepen

Een tweede overweging heeft betrekking op de doelen. De algemene doelstelling van de Stop-reactie is het voorkomen van herhaling van delictgedrag (recidive) gepleegd door kinderen beneden de twaalf jaar, waarbij wordt genuanceerd dat de Stop-reactie primair een pedagogische handreiking is aan ouders ter ondersteuning bij hun reactie op het regelovertreedende gedrag van hun kind. Het is de vraag of het algemene doel ‘herhaling voorkomen’ en het meer specifieke doel ‘gedragsverandering’ met de Stop-reactie in de huidige vorm kunnen worden behaald. Ten aanzien van deze doelen ontbreekt een voldoende theoretische onderbouwing, onduidelijk is welke risico- en beschermende factoren worden aangepakt en welk veranderingsmodel kan worden gebruikt om het doel te bereiken. Daarnaast blijkt dat de meeste experts geen heil zien in het behalen van deze doelen met de huidige Stop-reactie.

Het algemene doel van de Stop-reactie is nader gespecificeerd in specifieke doelen, te weten opvoedingsondersteuning door het bespreekbaar maken van delictgedrag, signaleren van achterliggende problematiek, en bewustwording en inzicht voor het kind dat het delictgedrag niet wordt getolereerd. Hoewel de experts wel mogelijke werkzame bestanddelen en beïnvloedbare factoren zien ten aanzien van deze specifieke doelen moet daarbij worden opgemerkt dat de theoretische onderbouwing van deze specifieke doelen voor de specifieke doelgroep van twaalminners niet afdoende is onderbouwd. In de door ons bestudeerde literatuur en de gesprekken met de experts werd niet duidelijk waarom en hoe deze specifieke doelen nu zouden werken bij de groep twaalminners.

Ontbreken van veranderingsmodel

Interventies kunnen veelbelovend zijn als sprake is van een theoretische onderbouwing die gestoeld is op empirische bevindingen over de oorzaken van de problematiek en de aanpak daarvan (Veerman, 2006; Van Yperen & Veerman, 2008). Dat vraagt om een veranderingsmodel waarin wordt aangegeven welke oorzaken van het problematische gedrag of de problematische houding worden aangepakt (de risico- en/of beschermende factoren) en de wijze waarop men denkt met de interventie het gedrag of de houding ten positieve te kunnen veranderen (de werkzame bestanddelen). Dit veranderingsmodel dient gestoeld te zijn op empirisch onderzoek bij de betreffende doelgroep. Uit dit onderzoek blijkt dat een beschrijving van risico- of beschermende factoren ontbreekt evenals expliciete veranderingsmodellen voor de verschillende doelen en de samenhang daartussen. Het is dus niet duidelijk of de Stop-reactie zich richt op de risicofactoren bij twaalminners die de kans op het plegen van delicten vergroten en de beschermende factoren die dergelijk gedrag temperen. In de (inter-) nationale literatuur is inmiddels wel voldoende kennis voorhanden over deze risico- en beschermende factoren (zie voor Nederland bijvoorbeeld van Dom-

burgh, Doreleijers, Vermeiren et al., 2004; Loeber et al., 2008; Van der Laan et al., 2006). Het gaat bijvoorbeeld om gebrekkige zelfcontrole, weinig pro sociaal gedrag of juist impulsief gedrag, gebrekkige ouderlijke opvoedingsstijlen, inadequate supervisie, verwaarlozing en weinig betrokkenheid van ouders bij hun kind. Ook is niet duidelijk in hoeverre men met de Stop-reactie specifieke factoren wil aanpakken om de kans op herhaling van delinquentie te voorkomen, bijvoorbeeld welke risicofactoren wil men dempen en welke beschermende factoren wil men stimuleren (zie hiervoor Farrington & Welsh, 2007; Loeber et al., 2008).

Daarnaast ontbreekt verwijzing naar empirisch onderzoek waaruit zou moeten blijken dat de factoren die met de Stop-reactie worden aangepakt zouden leiden tot (houding of gedrags)verandering. Meerdere experts geven ons te kennen dat de Stop-reactie vooral gebaseerd is op ervaringen met de Halt-afdoening en dat de reactie voortkomt uit de dagelijkse praktijk.

Materialen wel omschreven, maar onduidelijk is effectiviteit

Een vierde overweging betreft de materialen die worden gebruikt. De verschillende materialen zijn duidelijk omschreven, maar het is niet duidelijk in hoeverre verwacht kan worden of deze materialen ook effectief zijn gezien de gestelde doelen. Ook is niet duidelijk of de materialen aansluiting vinden bij specifieke risico- en beschermende factoren voor delinquentie bij twaalfminners. Uit de gesprekken met de experts bleek dat een groot deel van hen vindt dat de beschikbare materialen binnen de tijd van de Stop-reactie niet dusdanig werken dat ze écht risicofactoren kunnen aanpakken. Daardoor zijn ze volgens hen ontoereikend om recidivevermindering en gedragsveranderingen te bewerkstelligen.

Verder is in de beschikbare literatuur over de Stop-reactie geen bewezen effect van de materialen ten aanzien van de andere doelen gevonden. Het aanbieden van excuses en het ondersteunende ouder-kind gesprek worden door de experts wel als mogelijke werkzame bestanddelen genoemd, hoewel daarvoor geen empirisch onderzoek wordt opgevoerd waaruit dat zou blijken voor de specifieke doelgroep twaalfminners.

De Stop-reactie: een justitiële interventie of een niet-justitiële preventie interventie?

In deze planevaluatie constateren we dat het algemene doel zoals beschreven in het handboek van de Stop-reactie 'recidivereductie' te hoog gegrepen is voor de huidige vorm van de Stop-reactie. Het is dan ook niet zinvol de Stop-reactie alleen te beoordelen vanuit een justitieel kader. Met name de specifieke doelen van de Stop-reactie, opvoedingsondersteuning, vindplaats en signaalfunctie sluiten veeleer aan bij een niet justitiële preventie interventie (NIZW, 2006). Ook daarvoor is een Erkenningscommissie in het leven geroepen (Erkenningscommissie jeugdinterventies. Van Yperen, Zwikker, Molleman, Bouwens, & Beckers, 2007) om te komen tot 'evidence based' interventies, met de daarbij behorende criteria waarin preventieve interventies moeten voldoen, willen ze werkzaam zijn (theoretische onderbouwing, volledigheid van de beschrijving en degelijkheid van methodiek en randvoorwaarden voor uitvoering). De criteria voor niet-justitiële (preventieve) jeugdinterventies zijn in essentie gelijk aan de criteria van de Erkenningscommissie gedragsinterventies van Justitie. Of de Stop-reactie nu als justitiële gedragsinterventie of als niet-justitiële preventieve interventie wordt opgevat, de evaluatie blijft dezelfde. In beide gevallen zal de interventie-

onderbouwing van de Stop-reactie verbeterd dienen te worden. Wel wordt uit het bovenstaande duidelijk dat de specifieke doelen van de Stop-reactie beter aansluiten bij doelen van een (niet-justitiële) preventieve interventie dan bij doelen van een justitiële gedragsinterventie.

5.2 Tot slot

Naar aanleiding van het voorgaande concluderen we dat ten aanzien van de Stop-reactie zowel beleid als uitvoeringsorganisatie zich primair de vraag moeten stellen wat precies de doelstelling is van de Stop-reactie. Is het enkel een reactie vanuit de samenleving op het plegen van delicten door een twaalf-minner of beoogd men ook herhaling in de toekomst te voorkomen door middel van een (preventieve) interventie? In het laatste geval is een belangrijke vraag dat de doelen van de interventie duidelijk worden gemaakt. Wil men een eerste vindplaats zijn voor kinderen met (psychosociale) problemen? Wil men bewustwording over het gepleegde delict stimuleren? Of wil men ouders een eerste ondersteuning geven? Het voorkomen van recidive en het teweegbrengen van een positieve gedragsverandering lijkt ons gegeven de middelen en tijd die beschikbaar is en het ontbreken van empirische ondersteuning daarvoor vooralsnog niet haalbaar.

Indien men voor de doelgroep delictplegende twaalfminners een interventie wil inzetten als een (preventieve) interventie dan is het evident dat daarbij gebruik wordt gemaakt van 'evidence based' bevindingen. Vanuit het standpunt dat men preventieve interventies wil inzetten die werken is een theoretische en empirische onderbouwing nodig. Dit geldt voor beïnvloedbare factoren, werkzame bestanddelen, meetbare doelen en uitgangspunten. Dit betekent niet dat enkel interventies die zijn ontwikkeld in een laboratoriumsetting ingezet moeten worden. Ook in de praktijk kunnen interventies worden ontwikkeld ('practic based') zolang deze maar gebruik maken van gefundeerde veranderingsmodellen en doelgroep specifieke risico- en beschermende factoren. De werking van de interventie kan vervolgens in de praktijk worden onderzocht (zie hiervoor verder de proces-evaluatie van de Stop-reactie door Van der Laan & Kea, 2009). Voor het formuleren van een theoretische onderbouwing kan gebruik worden gemaakt van de instrumenten die worden aangeboden in de Databank Effectieve Jeugdinterventies (www.jeugdinterventies.nl). Een 'goede' theoretische onderbouwing analyseert het probleem waarop de interventie is gericht. Het geeft aan wat het probleem is, wat de oorzaken daarvan zijn, welke achtergronden daarin meespelen, welke factoren het probleem in stand houden, verergeren of juist dempen (zie Van den Berg & De Graaf, 2007).

In de Databank Effectieve Jeugdinterventies zijn reeds enkele jeugdinterventies gericht op reductie van antisociaal gedrag bij kinderen beschreven als 'veelbelovend', dat wil zeggen dat er minimaal een theoretische onderbouwing aanwezig is. Het gaat dan bijvoorbeeld om interventies als Triple P en Opvoeden & Zo. In een Britse overzichtstudie (Prior & Paris, 2005) vonden we als voorbeeld de interventie 'on track' en de 'parenting order' (zie verder in bijlage 3 een korte beschrijving van deze vier interventies; zie ook de recente publicatie van Loeber, Slot, Van der Laan, & Hoeve, 2008) over criminaliteit onder kinderen in Nederland). Voordat deze genoemde interventies worden gebruikt als aanpak voor delictplegende twaalfminners, is het raadzaam om na te gaan in hoeverre de

doelstellingen, doelgroep en methoden aansluiten bij de doelgroep. Aanbevelingen over welke interventies als 'evidence based' kunnen worden aangemerkt op basis van de literatuur en ingezet kunnen worden bij de ontwikkeling van een preventieve interventie van regelovertreedende twaalfminners, vraagt een geheel andere opzet van studie en valt buiten de reikwijdte van dit onderzoek (zie Loeber, Slot, Van der Laan, & Hoeve, 2008).

Summary

The Stop-reaction

An evaluation of the intervention theory

Introduction

In the Netherlands, children under the age of twelve cannot be prosecuted. The report by the 'Montfrans Committee' published in 1994, led to more attention given to delinquent behaviour amongst children under the age of twelve. In 1997, the memo 'Children and criminality' by the Dutch Ministry of Justice was published, in which is recommended to develop an approach equivalent to the Halt procedure for children under twelve who are guilty of committing minor offences. This recommendation resulted in a preventive intervention called the 'Stop-reaction'. The Stop-reaction is a voluntary offer for parents and their children under the age of twelve who have been found guilty of minor punishable offences.

In 2001, the Stop-reaction was introduced nationally. Since 2005 a uniform nationwide working method has been introduced, which is laid down in the Stop-reaction handbook. Since the uniform methods were introduced nothing is known about the effectiveness of the Stop-reaction. The Judicial Youth Policy Department of the Ministry of Justice requested the WODC to perform an evaluation of the Stop-reaction.¹⁵

The general objective of the Stop-reaction is to prevent a starting criminal career, e.g. to reduce recidivism. More specifically the aim is to positively change the attitude and behaviour of the children. In the Netherlands, children under the age of twelve cannot be prosecuted due to their age. That's why there is no formal punishment to criminal behaviour, and the Stop-reaction can be considered as a response inbetween criminal law and youth care. Therefore the evaluation was conducted from two perspectives. The first perspective is that of an 'evaluation chain' of judicial interventions of offenders. The second is that of an evaluation in a youth care context with regard to the effectiveness of youth interventions. Both of these perspectives start from the What Works criteria for effective interventions and both perspectives complement each other. An evaluation chain for offender interventions consists of a plan evaluation, a process evaluation, and an effect evaluation. The 'plan evaluation' provides insight into the intervention theory, whilst the 'process evaluation' helps to provide an understanding of the procedural manner in which the intervention is carried out. If both evaluations show that the necessary preconditions have been met, the effectiveness of the intervention can be examined in terms of reducing recidivism.

This part of the study is restricted to the plan evaluation of the Stop-reaction. The findings are tested against an 'effectiveness ladder' adopted from youth care. With this ladder it is possible to determine whether the Stop-reaction can be 'potentially effective' (the first step) or 'promising' (the second step). The

---

¹⁵ This summary does not contain literary references, see the report for such references.

study is in line with so-called ‘practice-based effect research’ into youth interventions.

In this report the findings of the plan evaluation are presented. The aim is to investigate the intervention theory of the Stop-reaction. Our research question is ‘to what extent can the Stop-reaction be considered as an effective intervention for the target group (children under the age of twelve), taking into account the general objective (reducing recidivism) and the specific aims (promoting awareness and behavioural change by the juvenile, support parents, and signal psychosocial problems)’.

The specific questions are derived from the What Works criteria for interventions. The following aspects are examined:

- The extent to what the aims and target group are carefully defined.
- The particular risk factors and protective factors targeted by the intervention.
- The intervention model used for behavioural change, the risk and protective factors focussed on, and the theoretical or empirical basis of the intervention.
- The availability of a clear working method.

Investigative methods

For the evaluation we used qualitative research methods. This involved studying all available literature on the Stop-reaction, holding semi-structured interviews with policy workers at Halt-Nederland and sending out a digital questionnaire to all 42 Halt offices (a response rate of almost 90%). Subsequently, semi-structured interviews were held with employees at 20 Halt offices in order to gain a deeper insight into the information provided in the digital questionnaires. The information from these digital questionnaires is not utilised in this plan evaluation as there is considerable overlap with the interviews, which also offer more in-depth information.

Results

The Stop-reaction meets a few aspects of the general working factors for interventions, but in certain essential areas the What Works criteria are not fulfilled. In particular with regard to their theoretical and empirical basis, the Stop-reaction has insufficient foundations in terms of an empirically or theoretically based model for (behavioural or attitudinal) change and is insufficiently focused upon risk and protective factors.

I Target group and aims

The Stop-reaction is aimed at children under the age of twelve. The handbook states that there is no lower age limit, but in the case of a child being under the age of eight, the Stop-reaction is only carried out with the child’s parents. According to the handbook the overall objective is to ‘reduce recidivism’. This objective is specified in the form of specific aims, such as ‘parenting support’, ‘a signalling role to locate children with psychosocial problems’ and ‘stimulate behavioural change’. The experts do not fully support these aims. More specifically the objective reducing recidivism is not supported. The majority of the experts do have their expectations with regard to the specific aims of ‘parenting

support', 'promoting awareness to the child' and 'location'. In practice, the aims are not measured although some experts consider them capable of being measured.

II Theoretical basis

The Stop-reaction handbook states that a reduction in recidivism is achieved by fulfilling four specific aims, but the handbook hardly addresses the question as to 'why' the Stop-reaction should work. In the handbook a number of general scientifically based assumptions is described regarding the relationship between specific aims and delinquency, but no answer is given to e.g. what the working components of the intervention are, on what risk and protective factors is focussed on, and what's the empirical basis of the utilised materials. The Stop-reaction is not an evidence based intervention with a sound theoretical and empirical base. According to the experts, the Stop-reaction has primarily been developed in practice.

III Working methods and approach

The working methods for the Stop-reaction are described in detail in the handbook. The experts however do state that in order to truly address the problem and bring about real change within the juvenile, more time should be spend and improved methods are necessary. The current methods are inadequate for the purposes of achieving behavioural change and/or reducing recidivism.

Conclusions

In order to determine the effectiveness of the Stop-reaction, we examined to what extent the reaction meets the What Works criteria for effective interventions. According to these criteria a clear definition of the target group and aims is necessary, just as a theoretical and empirical based model for (behavioural or attitudinal) change, a description of the risk and protective factors that is focussed on, and a clear working method for practitioners executing the intervention. Given the results of our study into the intervention theory, we conclude that the Stop-reaction cannot be considered as 'promising' intervention for reducing recidivism. This because of a current lack of an explicitly defined model for (behavioural or attitudinal) change that is fundamental to the intervention as a whole. At best, the Stop-reaction can be considered 'potentially effective' as the target group and the aims of the interventions are defined, together with the working method for practitioners. However, the following essential remarks must be made:

- The uncertainties about the target group demand a closer description and should be investigated with more in depth in the process evaluation.
- The general objective of reducing recidivism, and the specific aim of behavioural change can not be targetted with this minimal intervention. Moreover, it is not clear whether or not the Stop-reaction is pointed at risk factors that increase the chance of delinquency and protective factors that reduce this chance amongst children under the age of twelve. An evidence based model for behavioural or attitudinal change (theoretically based and empirically founded) which clarifies how the aims and sub aims can be achieved, is also lacking.
- The learning material used for the Stop-reaction is clearly described, but the lack of a theoretical or empirical basis means that it's nevertheless unclear

as to whether this is effective in achieving the aims. In addition, experts have stated that the material that is available is not sufficient to be able to effectively tackle the risk factors within the timeframe that the Stop-reaction provides.

Questioning the general aim of 'reducing recidivism' and the specific aim of 'behavioural change' raises the question as to whether the other aims of the Stop-reaction ('parenting support', and 'a signalling role') are appropriate as part of a preventative approach. In this regard, we can conclude that the specific aims do in fact correspond to the aims of a preventative (non-judicial) youth intervention, namely 'providing information', 'signalling', 'referral', 'minor pedagogical assistance' and 'care coordination'. Nevertheless, this does not mean that the Stop-reaction can be defined as a potentially effective youth intervention. Irrespective of whether the Stop-reaction can be interpreted as a behavioural intervention for young offenders or as a preventive intervention, the general working criteria for an effective intervention remain the same. This means that even if the Stop-reaction is considered to be a preventative intervention, a theoretical and empirical basis is required before any further statements on the reaction's effectiveness can be made.

Discussion

We conclude that both policy and practitioners should, in the first instance, consider the precise aim of the Stop-reaction. Is it solely a reaction from society in response to offences committed by a child under the age of twelve, or is it intended to prevent reoffending in the future by means of (preventive) intervention? It has become apparent, that for the time being, preventing recidivism and effecting behavioural change is still not possible within the Stop-reaction, because of the lack of time and resources and the lack of theoretical basis.

If the intention is to implement an intervention for delinquents under the age of twelve as a form of preventive intervention, it is clear that 'evidence based' findings are to be used. Regardless of which aim one intends to achieve, it is necessary for the purposes of evaluating the effectiveness of a (preventive) intervention, to formulate a thorough theoretical and empirical basis. In this description a model for change should be clarified together with those influencing factors that are being addressed for the intended target group. A firm basis for this can be found in national and international literature about preventative interventions concerning children under the age of twelve. However, it should be noted that national and international literature states that the impact of risk factors and protective factors on antisocial and delinquent behaviour may differ according to the stage of development. In other words, an intervention that appears successful with one age group may not necessarily achieve the same level of success when implemented in another age group.

Literatuur

- Bakker, I., Bakker, K., Dijke, K. van, & Terpstra, L. (1997). *Naar een samenhangend beleid en aanbod van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor kinderen en ouders in risicosituaties*. Utrecht: NIZW.
- Bandura, A. (1986). *Social learning theory*. New York: General learning press.
- Barkham, M., & Mellor-Clark, J. (2003) Bridging evidence-based practice and practice-based evidence: Developing a rigorous and relevant knowledge for the psychological therapies. *Clinical and Psychotherapy*, 10, 319-327.
- Berg, G. van den, & Graaf, M. de (2007). Weten dat het werkt: Theoretische onderbouwing van beroepsmatig pedagogisch handelen. *Kennis*, 1(2), 26-34.
- Berger, M., & Menger, R. (2002). *Op weg naar veelbelovende en effectieve interventies voor risicokinderen*. Utrecht: NIZW.
- Bol, M. W. (1991). *Leeftijdsgrenzen in het strafrecht: Bezien vanuit de ontwikkelingspsychologie*. Arnhem: Gouda Quint.
- Braithwaite, J. (1989). *Crime, shame and reintegration*. New York: Cambridge University Press.
- College van Procureurs-generaal (2004). *Aanwijzing 12-minners*. Den Haag: OM.
- Comissie van Montfrans (1994). *Met de neus op de feiten: Advies aanpak jeugdcriminaliteit*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Domburgh, L. van, Doreleijers, T.A.H, Vermeiren, R., Veerman, J.W., Stol, W.Ph., & Bullens, R.A.R. (2004). *Zeer jeugdige 'delinquenten' in Nederland: Een zorgwekkende ontwikkeling?* Duivendrecht: De Bascule.
- Ministerie van Justitie (2005). *Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie*. Informatieset. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Farrington, D.P., & Welsh, B.C. (2007). *Saving children from a life of crime*. Oxford: Oxford University Press.
- Ferwerda, H., Jakobs, J., & Beke, B. (1996). *Signalen voor toekomstig crimineel gedrag: Een onderzoek naar de signaalwaarde van kinderdelinquentie en probleemgedrag op basis van casestudies van ernstig criminele jongeren*. Den Haag: Stafbureau Informatie, Voorlichting en Publiciteit. Dienst Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering, Ministerie van Justitie.
- Ferwerda, H.B., Leiden, I.M.G.G. van, Arts, N.A.M., & Hauber, A.R. (2006). *Halt: het alternatief? De effecten van Halt beschreven*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers / Advies- en Onderzoeksgroep Beke / WODC. Onderzoek en beleid 244.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, 581-586.
- Goodman, R. (1999). The extended version of the Strengths and Difficulties Questionnaire as a guide to child psychiatric caseness and consequent burdens. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 791-801.
- Gool, E. M. C. van (2003). *Eindrapport inventarisatie Stop-praktijk*. Leiden: Halt-Nederland.
- Grapendaal, M. (1996). Over criminaliteit en kattenkwaad, de wenselijkheid van een strafrechtelijke ondergrens. *Justitiële verkenningen*, 22(6), 85-100.
- Hakkert, A. (1999). *Ouders en reacties op jeugdcriminaliteit: Een verkenning van de mogelijkheden en beperkingen van de ouderlijke betrokkenheid*. Den Haag: Ministerie van Justitie, DPJS.

- Halt-Nederland (2005). *Handboek Stop-reactie*. Utrecht: Halt-Nederland.
- Halt-Nederland (2008). *Jaarbericht Halt-sector 2007*. Utrecht: Halt-Nederland.
- Hees, A. van (1988). *Halt-rapport: Alternatief afdoen van vandalistisch gedrag: Deelstudie politiezorg*. Lochem: J.B. van den Brink & co.
- Hermanns, J., & Groen H. (2004). *Ontwerp signaleringsinstrumenten voor de 12-minners die bij de Halt-bureaus worden gemeld*. Woerden: CO ACT Consult.
- Hermanns, J., & Groen H. (2005). *Pilot signaleringsinstrumenten Halt-bureaus*. Woerden/Amsterdam: COACT Consult.
- Ince, D. (december, 2006). *Databank Effectieve Jeugdinterventies: Beschrijving 'Opvoeden & zo'*. Utrecht: NIZW/NJI. www.jeugdinterventies.nl (gedownload op 22/11/2007).
- Junger-Tas, J. (1998). Een justitieel preventiemodel. In W. Koops & W. Slot (red.). *Van lastig tot misdadig* (pp. 165-186). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Klooster, E.A., Slump, G.J., Nauta, O., & Bürmann, A. (2002). *Stop-reactie, redenen van niet bereik*. Amsterdam: DSP-groep.
- Koops, W., & Slot, W. (1998). *Van lastig tot misdadig*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Laan, A.M. van der, & Blom, M. (2006). *Jeugddelinquentie: risico's en bescherming: Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit 2005*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers / WODC. Onderzoek en beleid 245.
- Laan, A.M. van der, & Kea, R. (2009). *De Stop-reactie: Een procesevaluatie*. Den Haag: WODC. Cahier 2009-2
- Lipsey, M.W., & Derzon, J.H. (1998). Predictors of violent or serious delinquency in adolescence and early adulthood: A synthesis of longitudinal research. In R. Loeber & D.P. Farrington (red.), *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and successful interventions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Loeber (1998). Ontwikkelingspaden en risicopatronen voor ernstige jeugddelinquentie en hun relevanties voor interventies: Nooit te vroeg, en nooit te laat. In W. Koops & W. Slot (red.), *Van Lastig tot misdadig* (pp. 15-32). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Loeber, R., & Farrington, D.P. (2000). Young children who commit crime: Epidemiology, developmental origins, risk factors, early interventions, and policy implications. *Development and Psychology*, 12, 737-762.
- Loeber, R., Slot, W., Laan, P.H., van der, & Hoeve, M. (2008). *Tomorrow's criminals*. Ashgate: Ashgate Press.
- Ministerie van Justitie (1997). *Notitie 'Kinderen en Criminaliteit': Verkennende studie naar de aard, omvang en aanpak van crimineel gedrag bij kinderen jonger dan twaalf jaar*. Den Haag: Ministerie van Justitie, DPJS.
- Ministerie van Justitie (2002a). *Jeugd terecht*. Den Haag: Ministerie van Justitie, DJJ.
- Ministerie van Justitie (2002b). *Terugdringen Recidive*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Ministerie van Justitie (2008). *Nieuwe aanpak Jeugdcriminaliteit: De uitvoering maakt het verschil*. Den Haag: Ministerie van Justitie, DJJ.
- Mutsaers, P., & Elzinga, A. (1995). *Halt en twaalf-minners: Halt plus?* Den Haag: Eysink Smeets & Etman.
- NIZW jeugd (2006). *Richtlijn ter stimulering van het gebruik van veelbelovende en effectieve interventies voor de gemeentelijke functies van opvoed- en gezins-*

- ondersteuning*. Utrecht: NIZW Jeugd / Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning.
- Prior, D., & Paris, A. (2005). *Preventing children's involvement in crime and anti-social behaviour: A literature review*. Birmingham: Institute of applied social studies, University of Birmingham. Research report, RR623.
- Rovers, B., & Wouters, M. (1996). De nazaten van Pietje Bell: Eerste resultaten van een zelfrapportage-onderzoek naar regelovertreding onder Rotterdamse kinderen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 38, 21-43.
- Sampson, R., & Laub, J. (1993). *Crime in the making: Pathways and turning points through life*. Cambridge, MA: Harvard university Press.
- Sherman, L.W., Farrington, D.P., Welsh B.C., & MacKenzie D.L. (2002). *Evidence-based crime prevention*. Routledge: Londen.
- Skinner, B.(1969). *Contingencies of reinforcement: A theoretical analysis*. New York: Appleton VenturyCrofts, Educational Division, Meredith Corporation.
- Slump, G.J., Dijk. E. van, Klooster E.A., & Rietveld M.(2000). *Stop-reactie: Bereik, ervaringen en effecten tijdens het experimentele jaar*. Den Haag: Ministerie van Jusitite, DPJS.
- Soepboer, G., Veenstra, R., & Verhulst, F.C. (2006). *Ben ik te min? Aard, omvang en achtergronden van antisociaal gedrag aan het einde van de basisschool en het begin van het voortgezet onderwijs*. Groningen/Rotterdam: Rijksuniversiteit Groningen / Erasmus Medisch Centrum.
- Steeman, T. (2001). *Enquête naar de ervaringen met het materiaal ontwikkeld ten behoeve van de Stop-reactie*. Den Haag: DPJS/afdeling IVP.
- Tremblay, R.E., & Craig, W.M. (1995). Developmental crime prevention. In M. Tonry & D.P. Farrington (red.). *Building a safer society: Strategic approaches to crime prevention* (pp 151-237). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Yperen, T. van (2003). *Resultaten in de jeugdzorg: begrippen, maatstaven en methoden*. Utrecht: NIZW Jeugd.
- Yperen, T. van, & Veerman, J. W. (2008). *Zicht op effectiviteit: Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.
- Yperen, T. van, Zwikker, M., Molleman, G., Bouwens, J., & Beckers, M. (2007). *Erkenningscommissie (niet-justitiële) jeugdinterventies*. Werkgroep Erkenning Jeugdinterventies. Utrecht: NJI. www.nji.nl (gedownload op 25 oktober 2007).
- Veerman, J.W., & Yperen, T. van (2006). Meer zicht op effectieve jeugdzorginterventies via praktijkgestuurd effectonderzoek. *Kind en Adolescent*, 27, 245-248.
- Vries, W. de (2005). *Beschrijving 'Triple P'*. Utrecht: NIZW. www.jeugdinterventies.nl (gedownload op 25 november 2007).
- Wartna, B.S.J. (2005). *Evaluatie van daderprogramma's: Een wegwijzer voor onderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies speciaal gericht op het terugdringen van recidive*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Wasserman, G.A., & Miller, L.S. (1998). The prevention of serious and violent juvenile offending. In R. Loeber & D.P. Farrington (red.), *Serious and violent juvenile offenders: Risk factors and succesful interventions* (pp. 197-248). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Welsh, B.C., & Farrington, D.P. (2006). *Preventing crime: What works for children, offenders, victims and places*. Dordrecht: Springer.

- Widenfelt, B.M. van, Goedhart A.W., Treffers P.D.A., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child and Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289.
- Zimbardo, P. (1969). *The cognitive control of motivation*. Glenview: Scott, Foresman.

Bijlage 1

Begeleidingscommissie

Voorzitter

Dr. Leonieke Boendermaker

Nederlands Jeugdinstituut (NJI)

Leden

Chris Spindler

Directie Justitieel Jeugdbeleid
ministerie van Justitie

Roelanda van Dueren den Hollander

Halt-Nederland (tot maart 2007)

Rick Quint

Halt-Nederland (vanaf maart tot
augustus 2007)

Kim van der Kolk

Halt-Nederland (vanaf oktober 2007)

Bijlage 2

Vragenlijst planevaluatie Stop-reactie

Interview Halt-medewerkers

Naam Halt-organisatie; Locatie Halt-vestiging; Naam; Wat is uw functie? Wat is uw leeftijd? Bent u vrouw of man? Hoe lang werkt u al bij Halt? Wat is uw vooropleiding? Hoe lang heeft u ervaring met de Stop-reactie? Heeft u in de afgelopen 12 maanden ook zelf Stop-reacties uitgevoerd? Zo ja, hoeveel?

- 1 Waarop is volgens u de werkwijze van Stop gebaseerd?
  - a Op een theorie?
  - b Op beleidsstukken of andere documenten?
  - c Op een interventieprogramma dat elders in binnen- of buitenland wordt toegepast?
  - d Anders, namelijk:
- 2 Bent u op de hoogte van de selectiecriteria voor verwijzing naar de Stop-reactie (*doorvragen naar criteria*)?
- 3 Bent u van mening dat de doelgroep van de Stop-reactie voldoende is afgebakend? Waarom wel/niet?
  - a Welke omschrijving van de doelgroep wordt er bij uw Halt-vestiging gebruikt?
- 4 Denkt u dat de selectiecriteria voor verwijzing (zowel inclusie- als exclusiecriteria) voldoende duidelijk zijn om de beoogde doelgroep te bereiken?
- 5 Wat zijn volgens u de belangrijkste doelen die met de Stop-reactie worden nagestreefd?
- 6 Waarop zijn deze doelen volgens u gericht? (*eventueel doorvragen naar recidive*)
- 7 Is er ook ruimte om de doelen toe te snijden op het individuele kind?
- 8 Zijn de genoemde doelen meetbaar? Zo ja, op welke wijze?
- 9 Werkt de Stop-reactie volgens u? Waarom wel/niet?
- 10 Wat doet de Stop-reactie volgens u werken (*vraag naar werkzame bestandsdelen*)?
- 11 Op welke factoren is de Stop-reactie gericht?
  - a Criminogene factoren, namelijk:
  - b Psychosociaal functioneren van het kind, namelijk:
  - c Pedagogische factoren, namelijk:
  - d Andere factoren, namelijk:
- 12 Richt de Stop-reactie zich daarbij ook specifiek op beschermende factoren (*bijvoorbeeld het ondersteunen van geschikte opvoedingsstrategieën, het stimuleren van sociale vaardigheden*)
  - a Zo ja, op welke beschermende factoren richt de Stop-reactie zich en welke doelen worden daarmee nagestreefd?
- 13 *Indien niet beantwoord bij vraag 11: Richt de Stop-reactie zich daarbij ook specifiek op risicofactoren?*

- a Zo ja, op welke risicofactoren richt de Stop-reactie zich en welke doelen worden daarmee nagestreefd?
- 14 Uit welke activiteiten (*bijvoorbeeld: gesprek, leeropdracht, excuus aanbieden*) bestaat de Stop-reactie (*vanaf de binnenkomst van de melding tot de afronding van de zaak*)?
  - a Bent u van mening dat deze activiteiten voldoende aansluiten bij de doelen van de Stop-reactie? Kunt u uw antwoord toelichten?
  - b Verschilt de werkwijze naar geslacht, leeftijd, etnische achtergrond, etcetera?
  - c Kunt u voor uw twee meest recente Stop-reactie-zaken aangeven wat de leeropdracht inhield?
- 15 Welke resultaten (*met betrekking tot zowel kind als ouders*) worden er op voorhand van de Stop-reactie verwacht en waarom:
  - a In termen van gedragsverandering?
  - b In termen van recidivevermindering?
  - c In termen van opvoedingsondersteuning?
  - d In termen van verandering van houding?
  - e In termen van sociaal psychologische veranderingen?
  - f Anders, namelijk:
- 16 Zijn er nog andere (positieve of negatieve) effecten te verwachten (*bijvoorbeeld op gezinsvlak; Stop-reactie als 'vindplaats' voor achterliggende problematiek*)?
- 17 Is er een theoretische of pragmatische onderbouwing voor de (maximale) duur van de Stop-reactie? Zo ja, kunt u deze onderbouwing kort weergeven?
- 18 Bent u van mening dat u voldoende op de hoogte bent van de (theoretische) uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de Stop-reactie?

Bijlage 3

Een eerste verkenning van veelbelovende interventies bij twaalfminners

In Nederland staat onderzoek naar de effectiviteit van interventies gericht op reduceren van delinquent gedrag bij twaalfminners nog in de kinderschoenen (zie bijvoorbeeld Domburgh et al., 2004; Soepboer et al., 2006). Er is nog weinig bekend over de effecten van preventieve interventies voor twaalfminners die wegens regelovertrekend gedrag met de politie in aanraking komen. Belangrijke redenen hiervoor zijn gelegen in het feit dat een groot deel van de verrichte evaluatiestudies onder twaalfminners onvoldoende valide of onafhankelijk zijn uitgevoerd (Farrington & Welsh, 2007; Prior & Paris, 2005).

Hoewel steeds meer informatie beschikbaar komt over interventies gericht op reduceren recidive bij 12-17-jarigen, kunnen de bevindingen uit die studies niet zonder meer worden gegeneraliseerd naar jongere leeftijdsgroepen. Een belangrijke reden hiervoor is dat uit onderzoek blijkt dat de impact van risico- en beschermende factoren voor antisociaal gedrag per ontwikkelingsstadium kunnen verschillen (Lipsey & Derzon, 1998; Prior & Paris, 2005; Sampson & Laub, 1993; Van der Laan & Blom, 2006; Loeber et al., 2008). Verwacht kan worden dat een interventie die succes sorteert bij de ene leeftijdsgroep, dit niet hoeft te doen bij andere leeftijdsgroepen. In de Anglosaksische literatuur zijn recent enkele overzichtsstudies verschenen naar de effectiviteit van interventies gericht op reductie van antisociaal gedrag bij kinderen en adolescenten (bijvoorbeeld Prior & Paris, 2005). In Nederland onderhoudt het Nederlands Jeugd Instituut een databank waarin veelbelovende en effectieve interventies zijn opgenomen (www.jeugdinterventies.nl).

Aan de hand van de overzichtsstudie en de Nederlandse databank jeugdinterventies zijn we nagegaan welke interventie's relevant kunnen zijn voor de herontwikkeling van de Stop-reactie. Daarbij hebben we ons specifiek gericht op die interventie's die zich richten op twaalfminners die antisociaal gedrag hebben vertoond en tegemoetkomen aan de doelstellingen van de Stop-reactie (reductie recidive, pedagogische handreiking en signaleringsfunctie en geen achterliggende problematiek). Uiteindelijk bleken drie interventie's te voldoen aan deze criteria, namelijk 'Triple P', 'Opvoeden & Zo', 'On Track' en één maatregel, namelijk de 'Parenting order'. Het gaat hier slechts om een selectieve indruk, omdat het buiten de reikwijdte van deze studie ligt om systematisch interventies voor twaalfminners te bestuderen.

Voor alle drie de interventie's en de maatregel geldt dat sprake is van een goede theoretische onderbouwing. 'Opvoeden & Zo' en 'Triple P' zijn opgenomen in de databank van het Nederlands Jeugd Instituut (www.jeugdzorg.nl) en door deze databank als veelbelovend bestempeld. De enige interventie die 'evidence based' is, in de zin dat er een voldoende valide effectstudie is uitgevoerd, betreft

de interventie 'Triple P'. Uit die effectstudie blijkt dat delen van de interventie effectief zijn (zie De Vries, 2005). Hieronder worden de interventie's en de maatregel kort toegelicht. Een uitgebreide beschrijving kan worden gevonden in de literatuur waarnaar wordt verwezen.

'Triple P'

Triple P staat voor Positief Pedagogisch Programma en is van origine een Australische interventie voor opvoedingsondersteuning aan ouders met kinderen in de leeftijd van 0-16 jaar (De Vries, 2005). Het is een laagdrempelig en integraal programma dat zich richt op de preventie van (ernstige) emotionele en gedragsproblemen bij kinderen door het bevorderen van competent ouderschap. Het programma onderscheidt vijf verschillende niveaus. Per interventieniveau beoogt Triple P een andere, meer specifieke doelgroep te bereiken. De problematiek van de doelgroep is bepalend voor welke interventie wordt aangeboden. De eerste drie niveaus lijken aan te sluiten bij de doelgroep van de Stop-reactie. Deze richten zich op ouders zonder specifieke problemen (niveau 1), ouders en kinderen die een groter risico hebben op de ontwikkeling van een probleem (niveau 2) en op ouders die behoefte hebben aan gericht advies en begeleiding bij het omgaan met specifieke moeilijkheden (niveau 3).

Hoewel de Nederlandse evaluatie van dit programma nog niet is afgerond, is Triple P in Australië inmiddels uitgebreid onderzocht in twaalf wetenschappelijke effectonderzoeken, waarbij de proefpersonen willekeurig over de experimentele en controlegroepen waren verdeeld ('randomized control trials'). Op grond daarvan wordt de interventie als bewezen effectief beschouwd (De Vries, 2005).

'Opvoeden & Zo'

De interventie Opvoeden & Zo richt zich op ouders met een kind van 4 tot 12 jaar, waarbij geen sprake is van een ernstige opvoedingsproblematiek (Ince, 2006). Het is een vorm van preventieve opvoedingsondersteuning. De doelstellingen zijn:

- Het bevorderen van een goede relatie tussen ouders en kinderen als een basisvoorwaarde voor een goede en gezonde ontwikkeling van de kinderen.
- Ouders in een vroeg stadium van informatie en advies voorzien om daarmee opvoedingsproblemen en een spiraal van negatieve gezinsinteracties te voorkomen.
- Het bevorderen van zelfvertrouwen en welbevinden bij kinderen en het voorkomen en verminderen van emotionele en gedragsproblemen bij kinderen.
- De pedagogische competentie en het zelfvertrouwen van ouders in de opvoeding versterken.

'On track'

Voor kinderen van 4 tot 12 jaar, die antisociaal of delinquent gedrag vertonen, bestaat er in Engeland de interventie 'on track'. Dit programma baseert zijn aanpak expliciet op bevindingen uit de literatuur over risico- en beschermende factoren. De interventie 'on track' bestaat uit meerdere interventies. Er zijn vijf interventies waarvan uit onderzoek blijkt dat deze veelbelovend zijn. Dit zijn 'huisbezoek', 'pre-school educatie', 'ouderondersteuning en oudertraining', 'gezinstherapie' en 'thuisonderwijs'. De afzonderlijke interventie's die in deze

maatregel worden aangeboden zijn theoretisch goed onderbouwd, maar de effectiviteit is nog niet empirisch vastgesteld (Prior & Paris, 2005).

'Parenting order'

Voor ouders van kinderen tussen de 10 en 16 jaar die een delict plegen bestaat er in Engeland de zogenoemde 'parenting order' (Prior & Paris, 2005). Ouders die deze 'order' opgelegd krijgen vanwege het criminele gedrag van hun kind, moeten gedurende 12 weken (verplicht of vrijwillig) meewerken aan advies-sessies voor de rechtbank en andere eventuele eisen die de rechtbank nodig acht. In deze adviessessies richt men zich op factoren die volgens de literatuur de capaciteit van de ouder(s) vergroten om het anti-sociale en delinquente gedrag van hun kinderen te reduceren. Dit zijn factoren zoals: positieve supervisie van het vrijetijdsgedrag van het kind, consistente en eerlijke disciplineren, verminderen van gezinsconflicten, vermeerderen van positieve communicatie met de kinderen en de ondersteuning in de relatie tussen ouder en kind. Volgens Prior & Paris is de theoretische onderbouwing van deze 'order' voldoende. Er is ook een evaluatieonderzoek verricht naar het effect van de 'order'. Daaruit blijkt een positief effect op de reductie van recidive van de kinderen die hadden meegedaan, maar dat niet met zekerheid kan worden gezegd dat dit een effect was van de 'parenting order' (Prior & Paris, 2005)